

**ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ
ТӨТЕНШЕ ЖАҒДАЙЛАР МИНИСТРЛІГІ**

Азаматтық қорғау республикалық оқу-әдістемелік орталығы

**Төтенше жағдайларда ақпараттарды және
басқару дабылдарын қабылдау
(беру) бойынша**

ҚҰТҚАРУШЫ АНЫҚТАМАЛЫҒЫ

(«Құтқарушы» оқу құралына № 1 қосымша)

Аталған құтқарушы анықтамалығында төтенше жағдайларда ақпараттарды, басқару дабылдарын қабылдау (беру) бойынша әр түрлі көздерден материалдар жинақталған. Дабыл беру жүйесін үйрене отырып, қысқа уақыт аралығында әр түрлі тәсілдермен ақпарат (дабыл) беруге болады. Бұл әрекеттер төтенше жағдайлар кезінде көптеген адамның өмірін құтқарады.

Аталған анықтамалық құтқарушыларды дайындау үшін ғана емес, азаматтық қорғау мемлекеттік жүйесінің әр түрлі лауазымдағы тұлғаларына және көпшілік халыққа арналған.

Анықтамалықты дайындауға қатысқандар: Е.Н. Мельников, Т.К.Вафина, Д.А.Бектұрсын, А.У.Нусипжанова.

Мазмұны

Дабылдардың түрлері және таңбалары:.....	3
-тізімдік құралдар	3
- дабылдың көзбен шолу құралдары (пиротехникалық).....	3
Дабыл айнасы	4
Дабылдың қолда бар құралдары	6
Әуе дабылы «Жер-Ауа» - ұшқыштармен хабарласудың қаңылтыр кодтік жүйесі....	11
Дабыл беру.....	14
Морзе әліппесі	20
Жалауша семафор әліппесі.....	24
Су астындағы көзбен шолу байланысына арналған.....	35
Тау ішіне қабылданған зілзаланың халықаралық да- былы.....	40

Дабылдардың түрлері және таңбалары

Дабыл беру солай болып көрінгенімен жай нәрсе емес. Сіздің дабылыңыз ескерілмей қалуы мүмкін. Сонымен қатар, тізімдік құралдардың кейбір түрлерінің көмегімен дабылды дұрыс бермеу сіздің өміріңізді алуы мүмкін.

Зілзала дабылдарын берудің барлық құралдары тізімдік және қолда бар (құралдардың түрлері) болып бөлінеді, сондай-ақ дыбыстық, көзбен шолу және радиодабылдар (дабылды беру қағидалары). Олардың басты мақсаты – сіздің нақты тұрған жеріңізді білу, сол арқылы сізді көшіру, ұшақтан азық-түлік, дәрі-дәрмек, қару-жарақ және ату жарақтарын тастау арқылы, шұғыл көмек көрсету.

Тізімдік құралдар

Зілзала радиодабылы (SOS). Зілзала дабылы SOS (біздің жанымызды құтқарыңыз (... - ...)) Берлиндегі Халықаралық конвенцияда 1906 жылы 3 қарашада қабылданған, оның еш кедергісіз қабылдануы үшін әр сағат сайын 6 минут бойында (15-ші мен 18-ші және 45-ші мен 48-ші) «апат дабылы» - 500 және 2182 кГц - әлемдегі барлық радиостанциялар тоқтайды; қиындыққа тап болған кез-келген, өзінің тұрған жерін көрсетіп немесе өзін белгілеуге мүмкіндік беру үшін, еш кедергісіз эфирге шығуы және апат дабылын беруі үшін, эфирде тыныштық орнайды. Аталған радиодабылын беру үшін авариялық радио хабарын таратқышы болуы және аталған аспапты пайдалану негізі мен Морзе әліппесін білуі тиіс.

Дабылдың көзбен шолу құралдары

Дабылдың пиротехникалық құралдары.

Оған жататындар:

- дабыл ракетасы;
- дабыл шашкасы;
- дабыл мортиркасы.

Дабылдың аталған құралы пайдаланудың және сақтанудың белгілі бір ережелерінің орындалуын талап етеді:

- Оларды өздеріңнен алыс ұстаңдар;
- Есіңізде болсын, олардың атылып кетуі мүмкін, бұл құралдарға қару ұстағандай болып қараңыз;

через водные преграды следует выбирать места с открытыми широкими песчаными пляжами, на которых следы сохраняются довольно долго и хорошо заметны с воздуха.

В экстремальной ситуации жизненно необходимо уметь подавать хорошо заметные на местности сигналы спасательным командам, а также летательным аппаратам, занимающимся спасательными операциями. Вам нужно отработать систему подачи сигналов предварительно, с тем чтобы хорошо научиться ею пользоваться и уметь подать сигнал в кратчайший промежуток времени. Шансы на выживание возрастут!

ся несколько стрелок-указателей, направленных острием в сторону предполагаемого направления движения.

Все ненужные вещи оставляются возле тура на видном месте. Груз в дорогу (кроме обязательных средств сигнализации и ориентирования, оружия, полиэтилена, с помощью которого можно прекрасно защититься от осадков, ветра, холода, а в пустыне добыть воду) следует брать исходя из конкретных климатических и географических условий маршрута, но не забывая мудрое правило: **«Надеясь на лучшее, готовься к самому худшему!»**

В ходе движения необходимо как можно чаще помечать свой маршрут - обламывать ветки, делать затесы на стволах деревьев, складывать в заметных местах ненужные вещи и т.п. В труднопроходимой местности метки должны располагаться в пределах прямого обнаружения - от одной метки видно другую. В местах изменения направления движения следует ставить 2 - 3 большие метки - крупный затес на стволе дерева, тур, полосы яркого материала, закрепленные на ветках дерева.

Рядом с меткой выкладывать стрелку, указывающую направление движения. Раз в сутки необходимо оставлять в хорошо заметных местах, защитив от непогоды, записки с указанием своего маршрута и другой важной для спасателей информацией и датой оставления записки. Помните: часто поставленные метки облегчают поиск пропавшей группы.

С той же целью, особенно в зимнее время, желательно прокладывать свой путь по открытым пространствам, помня, что поисковые самолеты и вертолеты в первую очередь будут осматривать опушки, поляны, просеки, русла замерзших рек, на поверхности которых следы различимы гораздо лучше, чем в густолесье. Для облегчения их задачи на открытых участках маршрута надо стараться оставлять как можно больше следов, например, идя не друг за другом, а развернутым фронтом. Как можно больше оставлять следов имеет смысл на поверхности линейных, доступных для осмотра с воздуха ориентиров: посередине широких просек, на заснеженном льду водоемов. Именно их авиаторы будут осматривать наиболее внимательно.

По тем же причинам при движении вдоль реки или переправе

► Олар бұзылған жағдайда жөндеуге тырыспаңыз, егер от алмай қалса, қайталап пайдаланбаңыз;

► Барлық пиротехникалық құралдарды шүмегін өзіңізден ары қарай бұрып, қолыңызды созып ұстаңыз;

► Басқа адамдардан және жеңіл тұтанатын заттардан алыс жүріңіз, бұл құралдарды соғылудан, жауын-шашыннан қорғалған жәшіктерге сақтаңыз, дабылды ара қашықтық барынша жақын келген кезде, мұны байқайды деген сенім болғанда беріңіз;

► Сақтықтың ең жоғарғы шарасын сақтаңыз.

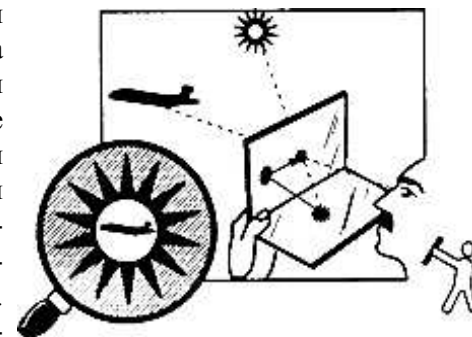
Дабыл айнасы

«Дабыл айнасы». Инженерлер сәулелі жарық беретін жарық дабылының ашықтығы күн 90 градус бұрышта тұрғанда жеті миллион шырағданның сәулесін құрайтынын есептеді! Дабыл айнасының сәулесін бұлтсыз ашық күні ұшып бара жатқан ұшақ 1-2 километр биіктіктен, 20-25 километр қашықтықтан, ал кейбір жағдайларда - 40 километрге дейін көре алады.

Айтпақшы, айна дабылымен авариялық, дабылды тек қана күндіз бермейді, ай толып туған кезде түнде де беруге болады. Айнаның үш түрін сипаттаймыз. Дабыл айнасы тұтастай алғанда металл пластина, бір жақ беті айна жылтырымен тегістеп жасалған. Пластинаның ортасында дөңгелек, сіріңкенің басынан сәл үлкен тесігі бар. Осы тесік және айнаның сырт жағынан ұстап тұрған тесік арқылы өзіңізді қызықтыратын объектінің; (ұшақтың, кеменің, адамның) қозғалысын бақылай аласыз.

Сонымен бір мезгілде айнаның үстіңгі жағындағы шағылысқан «саулемен» қарауылды ұстай аласыз. Соның өзіменен қарауылмен тәрізді кертіктен, айнаның жұмысшы үстінен түсірілген көлеңкені табасыз.

Кертіктің орталығын қарауылдағы тесікпен біріктіріңіз, сөйтіп

объектіні қадағалауды жалғастырыңыз. Екі қабатты дабыл айнасы бір-бірімен қосылған екі шағын ілменің көмегімен және күңгірт қақпақтан тұрады. Авариялық жағдайда күңгірт қақпақты фанердің кесіндісінен, пластмассадан тіпті қалың картоннан жасауға болады. Тиісінше ілмені жіңішке металл сымды сақинағып орап жасауға немесе қатты жіптің көмегімен қақпақты «тігіп» жасауға болады. Дабыл беру үшін, қақпақты жеткен жеріне дейін ашыңыз (шамамен 60- 70 градус бұрышпен) содан кейін айнаның ортасында жасалған тесік арқылы көздегеніңізді қадағалаңыз. Күңгірт қақпаққа құлаған айнаның келесі жағынан көрінетін күн дағын тесікпен қосыңыз. Дақты тесікпен үзіліссіз қоса отырып, қарауылға алған затыңызды қадағалаңыз. Қарапайым дабыл айнасын екі жағы шағылысатындай етіп жылтыратылған металл пластина, мөлшері орташа форматты кітаптай. Айнаның жұмыс істейтін үстіңгі жағы қаншалықты жақсы жылтыратылған болса, жарық дабылы соншалықты алыстан көрінетін болады. Пластинаның ортасынан диаметрі 5- 7 мм тесік тесіңіз. Айнаны алып, тесік арқылы ұшақты (кемені қадағалайсыз). Қадағалау объектісін жоғалтып алмай, айнаны күнге қарай бұрыңыз. Беттеп немесе киімдегі жарық дағын (бликті) (тесік арқылы өтетін күн саулесін) табыңыз. Айнаның сыртқы жоғарғы жағындағы жарқырап шағылысқан бликті тесікпен қосыңыз. Тесік пен бликпен шағылысуы дәл келген жағдайда жарық дабылы ұшаққа бағытталады. Жұмыстағы дабыл айнасы - айтарлықтай күрделі "инструмент" (басқаны айтпағанда, 1 дабылды берудің өзі үшін жіберетін бауды тартып қалса жеткілікті, ракетадан күрделі), сондықтан оны үйрену үшін, мүмкіндігінше ертерек айналысу керек, ұшақ төбінде гүрілдеп жүргенде, онда кеш болады. Айнаның жұмыс істеу принципін ұғыну үшін, объекті ретінде дабыл сәулесі жақсы көріне алатын, жақын орналасқан затты пайдаланып, дабыл беруді үйрену қажет. Қолмен жасалатын дабыл айнасын қаңылтырдан, металл фольгадан, шоколад пен кәмпиттің сыртындағы жылтыр қағаздан, бірнеше қалта айнасынан, слюдалардың сынықтарынан және т.б. пышақтың жалпақ жүзі, консерві қалбырының, араның жүзінен және басқадан жасауға болады. Металл фольганың жарықты шағылыстыратын қасиетін тек қана дабыл айнасына сәтті пайдаланып қоймай, басқаша да пайдалануға болады. Мысалы, лагерьге тікелей жақын жерде өскен жалғыз ағаштың бұтағына фольга таспаларын іліп қойған пайдалы

Уходящие спасатели должны быть полностью автономны, даже если терпящие бедствие находятся в нескольких сотнях метров. Оставшиеся (страхующая группа) немедленно должны приступить к оборудованию аварийного лагеря - разбить палатки, построить убежища, развести костры, вскипятить воду, установить знаки-сигналы вокруг лагеря и по направлению движения спасгруппы, организовать промежуточные лагеря.

Если возможно, надо немедленно поставить в известность о происшедшем спасательные службы, органы власти и далее действовать согласно их указаниям. При работе штатных спасателей самостоятельные, не согласованные с ними действия недопустимы. Продолжать маршрут можно только с разрешения соответствующих служб после окончания спасоперации.

В случае, когда потерпевшие бедствие решили, не дожидаясь помощи спасательных команд, выбираться к людям самостоятельно, то место, где произошла авария, они должны пометить с помощью описанных выше способов, а в направлении движения в обязательном порядке выложить хорошо различимый с воздуха знак - стрелку из международной кодовой таблицы.

Одновременно на земле на видном месте из камней, кусков льда, бревен сооружается далеко видимый тур-башенка. На его вершине закрепляются несколько двухметровых палок, к которым привязываются яркие лоскуты ткани, фольга, консервные банки. Под туром или рядом с ним о защищенной от непогоды емкости - в бутылке с залитым стеарином горлышком, в тройном полиэтиленовом мешке, резиновом воздушном шарике и пр. - оставляется записка, в которой указываются: полные данные потерпевших аварию (фамилии, имена, домашние и рабочие адреса), кратко описывается происшедшее, перечисляются имеющиеся в распоряжении группы имущество и снаряжение (продукты, вода, сигнальные средства, оружие, одежда и пр.), обосновывается выбранное направление движения. Обязательно указываются год, число и время, когда оставлена записка.

У основания тура из камней или толстых веток выкладывает-

Ладонь обращают к водолазу, большой палец отставляют. Остальные пальцы вместе сжимают и разжимают.

Сигнал 17. Сигнал, свидетельствующий о незнании и о непонимании. Не понимаю. Повтори, что ты хочешь. Как дела? (Если перед этим показать на грудь - «как дыхание?», если на сердце - «как ритм сердца?»).

Ладонь распластывают в горизонтальной плоскости тыльной стороной вниз. Пальцы сжимают в щепотку и разжимают.

Сигнал 18. Кружится голова.

Кистью руки с вытянутыми вверх и прижатыми друг к другу указательным и средним пальцами (остальные пальцы прижаты к ладони) совершают вращательные движения вокруг вертикальной оси.

Сигнал 19.

Завяжи. Свяжи. Сожми.

Перед грудью сжатые в кулаки кисти рук вращают одну вокруг другой (вокруг горизонтальной оси) и затем разводят в стороны.

Сигнал 20. Все в порядке. Все хорошо.

Вытянутой рукой с зажженным фонарем совершают круговые движения в вертикальной плоскости.

Сигнал 21. Что-то не в порядке. Ненормально.

Зажженный фонарь на вытянутой руке поднимают и опускают вверх-вниз строго по вертикали.

Международный сигнал бедствия, принятый в горах

Международный сигнал бедствия, принятый в горах, выглядит несколько иначе: шесть свистков, световых вспышек или взмахов рукой в минуту, затем минутная пауза и повтор сигнала.

Если во время путешествия вы заметили чужой сигнал бедствия - примите все меры для оказания помощи. В первую очередь зафиксируйте место подачи сигнала - снимите с помощью компаса «пеленг», заметьте ориентиры в указанном направлении. Если пострадавшие находятся в труднодоступном месте, на помощь им должны выйти несколько наиболее опытных путешественников. Недопустимо отправлять спасательную команду налегке - без палатки, теплых вещей, питания.

болады. Олар күнмен шағылысып, өзіне алыстан тартады. Дәл осы максатпен жоталардың басына да фольга таспаларын, оларды қатты умаждамай кептеген шағылысатын жолақтар жасай отырып, ілуге болады. Ақырында, фольганы фанер қиынды тақтасына бекітіп, немесе қосарланған бұтақтарға жазып іліп, пайда болған жылтырауық пластинаны ашық жерге, жерге қағылған сырыққа іліп қоюға болады. Пластина, желмен үнемі айнала отырып, жақсы көрінетін жарық дабылы бола алады.

Дабылдың қолда бар құралдары

Шағылыстырғыштар. Дабыл беретін айна болмаған жағдайда, өзінің тұрған жерінді белгілеу үшін, фольганы, пышақтың жүзін пайдалануға болады. Пластина қаншалықты жылтыратылған болса, жарық дабылы соншалықты алысқа көрінеді.

Төбенің басына умаждалған фольганы тастаңыз (бұл шағылысу жазықтығын ұлғайтады). Немесе фольганы ағашқа немесе жақсы көрінетін жерге сырыққа іліп қойса, ол айналып тұратын және дабыл беретін болады.

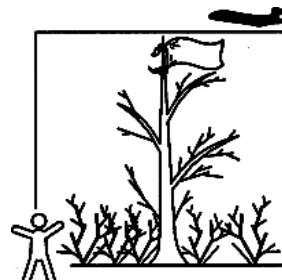
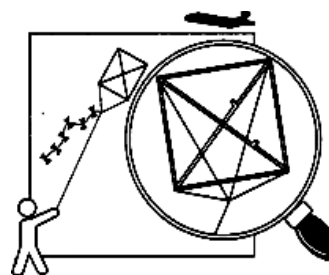
Батпырауық. Батпырауық та Сізге жақсы қызмет ете алады. Жіңішке тақтайшадан рама жасаңыз, оған жұқа қағаз (мүмкіндігінше

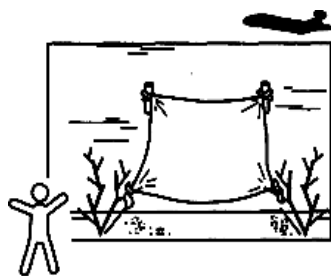
түрлі-түсті) тартыңыз, батпырауықтың құйрығына фольганың қиындысын және ашық түсті таспалар байлаңыз.

Дабыл жалаушалары.

Өз лагерьіңіздің қасындағы биік ағашқа дабыл «жалаушасын» ашық түсті материалдардың қиындысын байлаңыз. Олар жоғарғы жаққа көрінуі үшін, бұл жалаушаларды жерде тартып керіңіз. "жалаушаларды" жерде тартып керіңіз. Материалдың бір ұшын суатқа жақын жерде өсіп тұрған бұтаға байлаңыз, ал екінші ұшын – суаттың түбіне қағылған қазыққа байлаңыз.

Бұл төрт қырлы ағаш немесе металл мұнараның биіктігі 40 м дейін, және бұған

бекітілген дабыл алыстан көрінетін болады. Оның үстіне, ол жергілікті жердің жақсы байланысын береді. Ұзын жіптің көмегімен көлге немесе өзенге параллель етіп судың үстіне керіп байлаған үлкен алқызыл немесе жолақ матаны үстіңгі жағынан жақсылап айыруға болады.

Матаның бір жағы жағада өсіп тұрған бұталарға немесе ағаштарға, ал екінші жағы – судың түбіне қағылған қазыққа байланады. Шағын суаттарда мата бір жағадан екінші жағаға керіліп байланады.

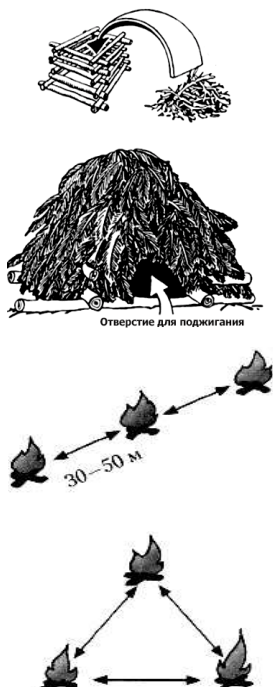
Дабыл алауы.

Егер сізде не "жалаушалар", не фольга, не пиротехника, не шам жоқ болса, сіз басқа құралдардың ешқайсысынан кем соқпайтын отты жағуыңызға болады. Ашық жерге немесе жотаның үстіне жағылған алау, алыстан көрінеді. Түнде лаулап жанған от алауы аспаннан қарағанда 20 км, жерден қарағанда 8 км - жерден көрінеді.

Ал егер алау бірнеше жерден жағылса тіпті жақсы, мұндай жағдайда олардың арасындағы ара қашықтық 20-30 м. аспауы керек. Алайда, ойлаған ойды іске асыру үшін, алаудың қасында тұрақты түрде шағын от жанып тұруы керек, сіз осылай ғана қысқа уақыттың ішінде өз «дабылыңызды» жалындатып жанғыза аласыз.

Жер үстіндегі кодтық дабылдар

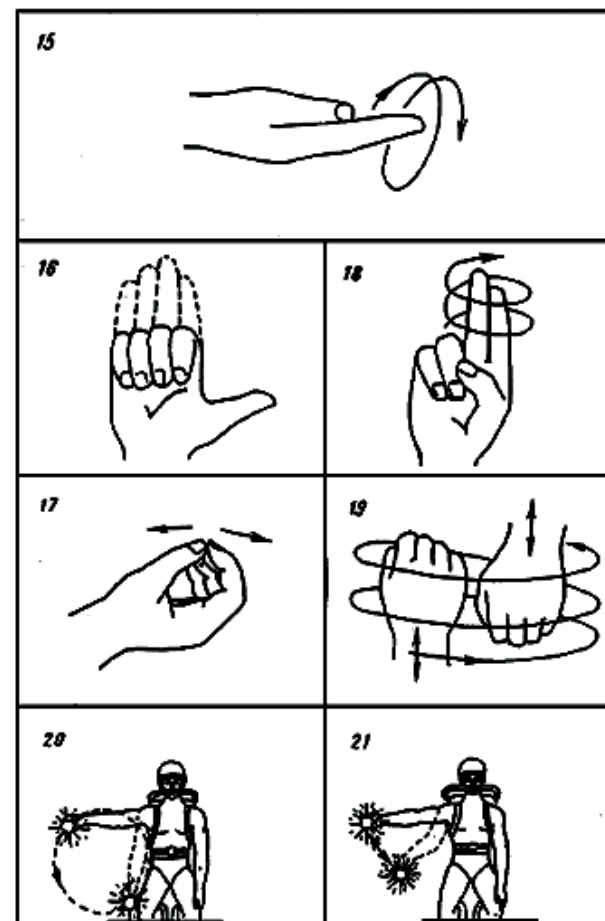
Ашық телімдерде кодтық кестелерді жайып қоюға болады. Ең байырғысы – HELP және SOS. Бір дабылдың мөлшері 3 м кем болмауы керек. Есіңізде болсын, дабыл қаншалықты үлкен болса, оны байқайды деген сенімділік соншалықты жоғары.

Распластанной в горизонтальной плоскости ладонью (тыльная сторона обращена вверх) перед грудью совершают медленные движения вверх-вниз.

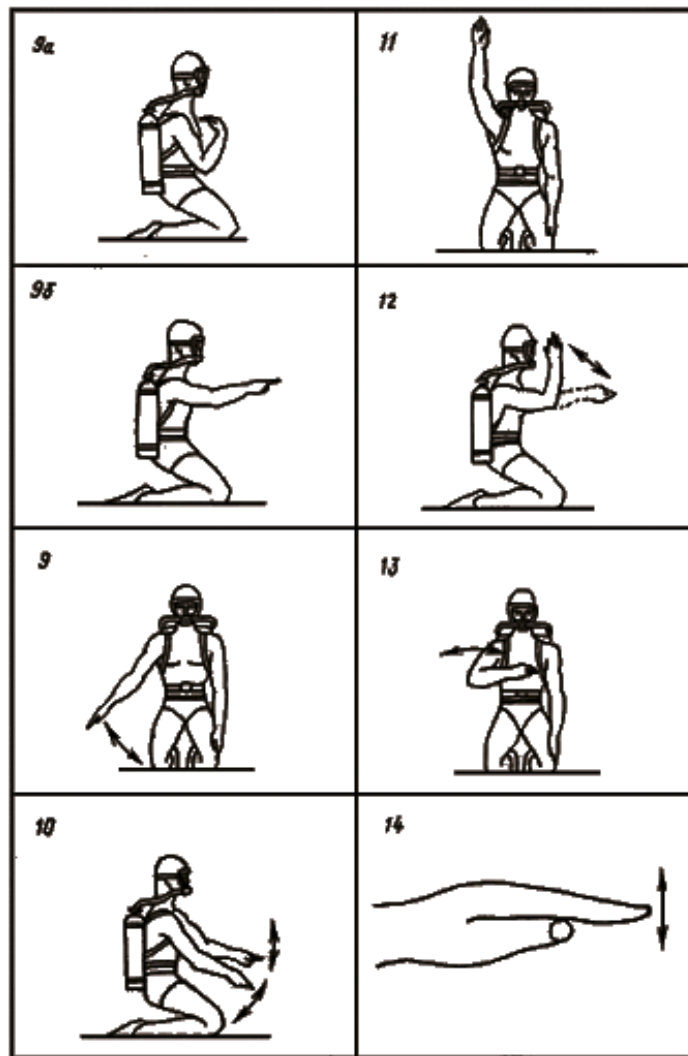
Сигнал 15. Сигнал, обозначающий ускорение. Быстрее. Спешу. Распластанной в горизонтальной плоскости ладонью (тыльная сторона обращена вниз) перед грудью быстро описывают круги вокруг горизонтальной оси.

Сигнал 16. Сигнал, напоминающий о выравнивании давления, компенсировании и т.д. (например, делай глотательные движения, уравнивай давление в ушах, в маске).

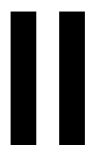

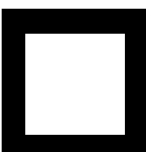
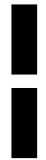
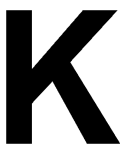

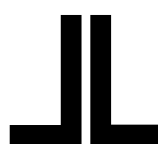

бают в локте и совершают маятниковые движения в вертикальной плоскости перед грудью.

Сигнал 14. Сигнал, обозначающий замедление. Делай медленнее. Спокойно (например, медленно работай ногами, дыши спокойно и т.д.).

Ауа дабылы «жер-ауа»

				
1. «Дәрігер керек»	2. «Дәрі-дәрмек керек»	3. «Қозғала алмаймын»	4. «Тамақ және су керек»	5. «Қару-жарақ және оқ-дәрі қажет»
				
6. «Карта және компас қажет»	7. «Батареямен және радиостанциямен дабыл шамы керек»	8. «Жүретін бағытты көрсетіңіз»	9. «Мен осы бағытпен жылжып келемін»	10. «Ұшуға ұмтылудамыз»
				
11. «Кеме қатты зақымданған»	12. «Бұл жерге қауіпсіз қонуға болады»	13. «Отын және май қажет»	14. «Бәрі дұрыс»	15. «Жоқ немесе жағымсыз»
				
16. «Иә немесе жақсы»	17. «Түсінбедім»	18. «Механик қажет»	19. «Операциялар аяқталды»	20. «Ештеңе табылмады, іздеуді жалғастырамыз»
				
21. «Ауа кемесі осы бағытта деген мәлімет алынды»	22. «Біз барлық адамды таптық»	23. «Біз тек бірнеше адамды ғана таптық»	24. «Біздің жалғастыруға жағдайымыз жоқ, базға қайтып ораламыз»	25. «Екі топқа бөліндік, әрқайсысы көрсетілген бағытпен кетіп барады»

Іздестіруді еңілдету мақсатында Халықаралық кодтық кесте ауа дабылы «Жер - ауаны» қабылдаған жөн. Оның белгілерін қолда бар құралдармен (құралдарды, киімдерді, астарды, ағаштарды) жасауға болады, жерге, қарға, мұзға, тапталған қарға жатқан адамдар арқылы тікелей жасауға болады.

Басқа жаққа шектеу жоқ, дабыл қанша үлкен болса, оны байқау мүмкіндігі соншалықты жоғары. Дабылды неден жасауға болады? Іс жүзінде барлығынан да, жерге төселген ұйықтау қаптарынан, жыртылған шатырлардан, қосалқы киімдерден, құтқару жилеттерінен, маталардың қиықтарынан, топыраққа қағып бекітілген қазықтардың көмегімен немесе үстіне үйілген тастардан. Көлік құралдарының сынықтарынан, тастардан, шыршалардың және ағаштардың бұтақтарынан. Дабылды үймей, қаламай-ақ жасауға болады, мысалы, қазып – күректің немесе пышақтың көмегімен шымды ойып, жасалған орды терендету. Осының өзінде алынған шымды абайлап, орды бойлай шөптің үстіне, астыңғы қара жағын бетіне қараты қою керек. Қарға дабыл жанған оттың күлінің көмегімен немесе аяқ киімнің өкшесімен тапталып «сурет боп салынады». Тапталған ордың түбіне мүмкіндігінше шыршаның, ағаштың бұталарын және басқа күнірт материалдар төсеу керек. Құрылыс материалдарын тандауға мүмкіндік жоқ шөл далада, құмнан онша биік емес үйінді жасалады. Мұндай белгі тәулігіне екі рет «жұмыс істейді» - таңертең және кешке, күн төмен көкжиекте тұрғанда. Қою көленкелер, жасанды құм үйінділерден тұрғызылған, ауада жеткілікті дәрежеде жақсы саналады. Кез-келген жағдайда, ол қойылған түсті дабыл мен фонның барынша үйлесімді боуы қажет. Басқаша айтқанда, сұр топырақта белгілер қара, ал қара топырақта – ақшыл болуы тиіс. Кодтық кестенің әрбір белгілері жеке дара, әйгілі ұшқыштың іздестіру ұшағында болады. Жеке дабылды ойластырудың қажеті жоқ, ал егер сіз сол немесе басқа белгіні қалай тарату керектігін, қандай да бір себеппен ұмытып қалсаңыз, онда жерге жалпыға танымал SOS салу керек. Авариялық жағдайда бір немесе екі дабылды белгілеумен шектелмеу керек.

Дабылдар әртүрлі болуы тиіс және егер ол көп сатылы болып кетсе, сонда ғана ол әрекетке енеді. Мысалы, кабинаның терезесінен дабыл айнасының сәулесін көріп, ұшқыш мүмкіндігінше мұқият қарайды, бұталарға салынған геометриялық фигураны байқайды. Төмен

что означает «у меня положительная плавучесть»). Большой палец направлен вверх, остальные пальцы сжаты в кулак.

Сигнал 8. Опасность! Прошу немедленную помощь! (указательным пальцем левой руки указывает на причину плохого самочувствия или неисправности снаряжения). Правая ладонь с поднятым пальцем несколько раз быстро прижимается к шее.

Сигнал, обозначающий, о ком или о чем будет далее идти речь.

Сигнал 9а. Я. У меня. Мой (показывает на себя, что означает «следующий сигнал касается меня»).

Сигнал 9б. Ты. Он. У тебя. У него. Его. Этот предмет (показывает на водолаза, часть тела, точку окружающего пространства или предмет, которых будет касаться следующий сигнал),

Сигнал 9. Они. У них. Эти предметы (показывает на группу водолазов или скопление предметов, которых будет касаться следующий сигнал).

Указательный палец вытянут в определенном направлении, остальные пальцы сжаты в кулак .

Сигнал 10. Собраться здесь. Необходимо собраться вместе .

Указательные пальцы обеих рук вытянуты, остальные пальцы сжаты в кулак. Руки несколько раз разводят в стороны и снова соединяют вместе.

Сигнал 11. Внимание! Стоп! (Вслед за этим сигналом следует другой. Если водолазы что-то делали под водой, подача сигнала требует прекращения действия. Если от водолазов что-то требовали, подача им этого сигнала означает отказ).

Руку с распластанной ладонью (пальцы вместе) поднимают вертикально вверх.

Сигнал 12. Сигнал, указывающий направление.

Руку с распластанной ладонью вытягивают горизонтально, затем сгибают в локте в вертикальной плоскости и снова выпрямляют в нужном направлении.

Сигнал 13. Сигнал, обозначающий отрицание. Нет!

Неправильно! (Если палец показал перед этим на ноги, неправильно работают ноги, если на выполняемую под водой работу, неправильно производится работа) .

Правую руку с открытой и обращенной к водолазу ладонью сги-

Пальцы сжаты в кулак, согнутая в локте рука поднята вверх до уровня глаз.

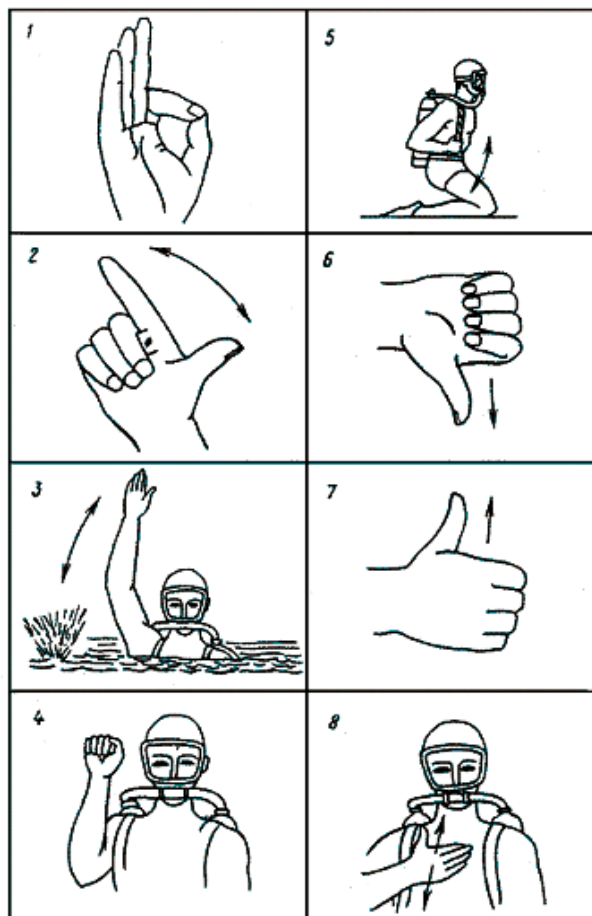
Сигнал 5. Не могу открыть резерв. Помоги мне открыть резерв.

Пальцы сжаты в кулак. Кулак вместе с предплечьем совершает маятниковые движения вверх-вниз в районе тяги резервного устройства аппарата.

Сигнал 6. Погружайся. Я погружаюсь (показывает при этом на груз, что означает «у меня отрицательная плавучесть»).

Большой палец направлен вниз, остальные пальцы сжаты в кулак.

Сигнал 7. Всплывай. Я всплываю (показывает при этом на груз,

түсе отырып, кодтық кесте белгілерін шешеді және дабыл алауының түтінін көреді, ақырында адамдардың өздерін көреді. Айтпақшы, соңында адамдар өздерін жақсы көретіндей етуге тырысуы керек – үстілеріне ашық түсті киюлері керек, ең дұрысы алқызыл, ал шөл далада ақ киім киюі қажет, ағаштардың көлеңкесінен шығып, ашық, күн түсіп тұрған орынға қолдарына ашық түсті мата алып, жоғары қарай бұлғау керек, түнде – алаумен немесе қол шаммен. Ұшқыш адамдарды байқағаннан кейін, ардап шегушілерге эвакуацияға дайындалу керек - жанып біткен дабыл алауын «қалпына келтіріп», заттарын буып-түйіп, мүмкіндіктері болса құтқарушы тік ұшаққа қонатын орын дайындау керек.

Оларға істеуге болмайтын жалғыз ғана нәрсе, ол өздерінің тіршіліктерін өзгертіп – панаханасын тастап кетуге, қуаныштан кейінгі сақтаған азық- түліктерін «тауысуға», аспанға қарап «көшеде» қалай болса солай жүруге болмайды. Көмек тым тез келе қоймауы мүмкін. Құтқару операциялары сағатқа, ал ауа райы қолайсыз жағдайда тәулікке, кейде тіпті апталарға созылуы мүмкін. Зілзала тап болғандардың тапқандары ештеңені өзгертпейді және лагердің ішіндегі апаттық тұрмыс затының сынығы олар үшін сабақ болмайды. Олар, сондай-ақ бұрынғысындай вахтада тұрулары, ағаш дайындауы, жеуге жарамды өсімдіктерді жинауы, балық аулауы, аңшылық жасауы және тіршілікке қолдау көрсетуге қажетті барлық жұмысты жасау керек. Тек олар мұны бұрынғыдан да жақсы жасаулары қажет, көп күні бойы зілзаламен күресіп келіп, құтқаруға аз қалғанда қаза болмаулары үшін. Ал мұндай жағдайлар, өкінішке орай, болған. Тік ұшаққа арналған қону алаңы 35х35 метрден кем болмауы және жазыққа орналасуы немесе сәл ғана еңкіш беткейге не болмаса төбенің ең басына қонуы керек, сол жерден ұшақ ұша алатны болуы тиіс, яғни екпінмен. Беткейдің астында қонуды қиындататын немесе қонуға мүмкіндік бермейтін жерлер жиі кездеседі. Алаңның үсті жеткілікті түрде қатты болуы тиіс. Қарды жүрген кезде аяқ кірмейтіндей етіп таптау керек. Қонатын алаңда ешқандай кедергі – ағаштар, тастар, тік шығып тұрған заттар болмауы тиіс. Барлық жеңіл заттар, сондай-ақ орамалдарды, топыраққа және тастың қуысына қағылған қадаға жақсыла бекіту керек. Тік ұшақтың ұшқышына қолдан жасалған жалаушалардың, дабыл патрондарының, алау түтінінің, мата қиындысының көмегімен мүмкіндігінше желдің

бағытын көрсету керек. Дабыл беруші әрқашан желге арқасын беріп ұруы керек. Қонған тікұшаққа ұшқыштың командасы бойынша немесе оның рөлдік винттері толық тоқтағанша жоламау керек, содан кейін ғана ұшқыш көретін жерден, алдыңғы жақтан келу керек.

Ұшқышпен қарым-қатынас жасаудың қаңылтыр кодтық жүйесі

«Осы жерге қон! Бізге көмек керек!» - қолдарды жоғары көтеру, алақандарды ішке қарату, аяқтарды біріктіру керек.

«Қону мүмкін емес! Бізге көмектің керегі жоқ!» - сол қолды жоғары көтеру, аяқтарды біріктіру керек.

«Тік» - қолдары көтерілуі, шынақтан бүгілуі, алақандар артқа. Аяқтың арасы иықпен бірдей орналасқан. Білектерді артқа қарай қозғалту.

«Артқа» - қолдар иықтың деңгейімен алға қарай созылған. Алақандар алға.

«Тоқта! Қозғалтқышты тоқтат» - қолдарды айкастыру, бұл әрекеттің жылдамдығы тоқтату қажеттігінің дәрежесіне сәйкес болады.

«Қозғалысты тоқтат!» - қол екі жаққа созылады, алақандар төменге қарайды.

«Төмен» - түзу созылған қолдарды жоғары қарай тербелту, алақандар төменге қарайды.

«Жоғары» - түзу созылған қолдарды жоғары қарай тербелту, алақандар жоғары қарайды.

«Қондыру» - алақандар алдыға төмен қаратып айкастыру.

Бізді алып кетіңіз. Механиктің көмегі керек. Мында отырыңыз.

Сигнальная группа состоит из сигнальщика, наблюдателя - принимающего и записывающего разведчика. Когда работает сигнальщик, два других разведчика лежат, чтобы их не было видно и чтобы все внимание другого поста было обращено на сигнальщика. Сигнальщик передает сообщение, не меняя положения тела и не поворачиваясь в стороны. При приеме принимающий смотрит, не сводя глаз, на другой пост и диктует сообщение, также не поворачиваясь.

Если первый пост просит второй передвинуться в сторону, чтобы сигналы были ясней, то первый сигнальщик должен держать флаг высоко поднятым и, махнув раз в ту или другую сторону, опять стать в позицию. Когда второй пост перейдет на удачное место, то сигнальщик первого поста быстро опускает флаг.

СИГНАЛЫ ДЛЯ ВИЗУАЛЬНОЙ СВЯЗИ ПОД ВОДОЙ

Визуальная связь осуществляется с помощью сигналов, подаваемых, как правило, правой рукой.

Сигналы 1-8 являются обязательными, остальные сигналы рекомендуются. Сигналы 1-19 ночью водолаз подает рукой и освещает ее подводным фонарем. Сигналы 20 и 21 подаются ночью с использованием подводного фонаря.

Сигнал 1. Все в порядке. Я выполняю (выполняю) действие, рекомендуемое руководителем спуска или находящимся рядом водолазом.

Указательный и большой пальцы соединены, образуя кольцо. Остальные пальцы соединены вместе и подняты вверх.

Сигнал 2. Что-то не в порядке. Я не могу ... (например, не могу «продуться», не вижу, не получается что-то и т.д.).

Указательный и большой пальцы находятся под углом 90° друг к другу. Остальные пальцы сжаты. Рукой в таком положении покачивают вправо-влево.

Сигнал 3. Беда. Очень плохо (знак подается на поверхности воды). Распластанная ладонь поднимается вверх и опускается через сторону вниз. Движение повторяется.

Сигнал 4. Открываю резерв (перехожу на дыхание резервным запасом воздуха).

Употребляй белый флажок, когда «фон» сзади темный. Красный флажок когда «фон» сзади белый.

Двумя флажками.

При сигнализации двумя флажками перед передачей флажки держатся крест-накрест внизу перед собой. Для обозначения точки делается взмах правой рукой направо, вверх до уровня плеча. Тире - взмах обеими руками. Конец буквы - отмахка, слова - круг, описанный одним флажком. Иногда употребляется конец предложения (по одному кругу обоими флажками) и конец передачи (несколько кругов обоими флажками).

Как сигнализировать?

Стой прямо на раздвинутых ногах. Размахивай всегда вытянутой, а не согнутой рукой. Не торопись! Чистота передачи важнее быстроты! Передавай не спеша, ровно, не делая резких рывков, не ускоряя и не замедляя темпа.

Место, откуда сигнализируют, называется сигнальным постом. Он помещается всегда на возвышениях, которые можно увидеть издалека: на крышах, деревьях, скалах или искусственных сигнальных вышках. Нужно избегать тени или тех мест, где цвет флажков сливается с общим фоном. Все сигнальные посты нужно маскировать зеленью, досками, камнями - для того чтобы их нельзя было заметить во время игры со стороны противника.

Ия

Жок

Бәрі жақсы

Жақында қадам
жасаймын

Радио бар

Мына жерге отырмаңыз

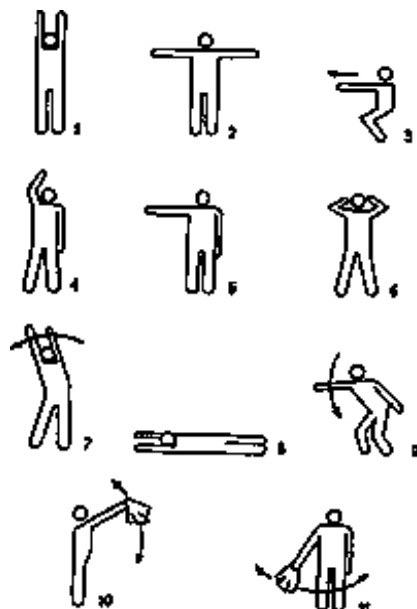
Медициналық көмек керек

Хабарлама беріңіз

Халықаралық қаңылтыр дабыл

1. Бортқа алуыңызды өтінемін.
2. Техникалық көмек керек.
3. Мына жер қондыруға қолайлы.
4. Бәрі дұрыс.
5. Сізді түсінемін, орындаймын.
6. Радиостанциям бар.
7. Мына жерге қону қауіпті.
8. Қозғала алмаймын, дәрігерлік көмек керек.
9. Вымпелды қабылдауға дайын, жазбаша хабарлама.
10. Ия.
11. Жоқ.

Егер зардап шегушілер сол немесе басқа себептермен құтқарушы команданың көмегін күтпей, адамдарға өз бетімен баруға шешім қабылдаса, онда авария болған орынды, жоғарыда сипатталған тәсілдердің көмегімен белгілеу қажет, ал қозғалыс бағытын міндетті түрде ауада жақсы көрінетін халықаралық кодтық кестемен түсіндіру керек. Бір мезгілде, жерде, көрнекті орында, тастан, мұз кесегінен, бөренеден алыстан көрінетін оба- белгі тұрғызылады. Оның ұшына бірнеше бір жарым – екі метрлік таяқшалар бекітіледі, оған ашық түсті маталардың, фольганың киындысы, консерві қабырлары байланады. Обаның астына немесе қасына, жағымсыз ауа райынан қорғайтын сыйымдылық – бөтелкеге, үш қабатты полиэтилен дорбаға, резінке ауа шарына және тағы басқаларға – хат жазып қалдырады, онда авариядан зардап шегушінің толық мәліметі (тегі, аты, үйінің мекенжайы) көрсетіледі, авария қысқаша баяндалады, топтағы бар мүліктер мен киім-кешектер (азық-түлік, су, дабыл құралдары, қару-жарақ, киім-кешек және т.б.) тізіліп айтылады, таңдалған қозғалыс бағыты негізделеді. Хаттың қалдырылған уақыты, айы-күні, жылы міндетті түрде көрсетіледі. Обаның негізінде тастан немесе жуан бұталардан

Для обозначения тире взмах делается от левого плеча над головой, направо до земли и назад. Между буквами - некоторая остановка, после законченного слова - взмах перед собой внизу - влево и вправо. После предложения-два таких взмаха. Конец передачи - несколько взмахов флажком по кругу перед собой на вытянутой руке. Надо следить, чтобы при размахивании флажками их полотнища не обертывались вокруг палок. Для этого надо размахивать ими не по прямой линии влево и вправо, а выводить рукой кривую в виде восьмерки. Есть и другой способ сигнализации одним флажком. Он употребляется, если флаг большой и укреплен на длинной палке. Палка держится перед собой обеими руками вертикально вверх. Взмах направо до земли и назад обозначает точку, налево - тире. После слова флаг опускается к ногам.

Флажки четко фиксируй, держи их так, чтобы они являлись как бы продолжением выпрямленной руки. Небрежное держание: «З», «Т» или «Ч».

Флажок в вертикальном положении вниз обозначает конец слова. Флажок в вертикальном положении - вверх обозначает конец буквы.

Способы передачи

Передавать, пользуясь знаками Морзе, можно самыми различными способами: одним или двумя флажками, свистком, светом, радио-телеграфом, стуком (1 удар - точка, 2 удара - тире, - «тюремная почта» перестукиванием), тайными знаками: движением пальцев, пожатием рук и т. п. Знаменитый американский испытатель Томас Эдисон еще мальчиком предотвратил железнодорожное крушение, давая сигналы Морзе паровозным гудком.

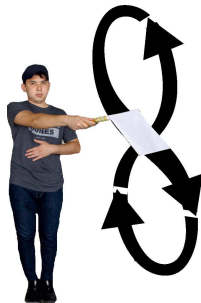
Сигнализация флажками.

Каждому звену нужно иметь пару сигнальных флажков (лучше две пары для практики). Это четырехугольные флажки размером 30 x 45 или 50 x 70 см на палках длиной 60-100 см и толщиной 2-3 см. Флажки двухцветные, обычно бело-красные, так как эти цвета на фоне зелени лучше всего заметны. Хорошо, если флажки между собой различаются по узору: один, например, по диагонали бело-красный, а другой белый с красным прямоугольником в середине. Сигнализировать можно несколькими способами:

Одним флажком. Сигнальщик перед передачей держит флажок в правой руке перед собой, потом поднимает вверх к левому плечу. Для обозначения точки делается один короткий взмах от левого плеча над головой, направо и назад.

Взмахни флажком направо для «тире». Восьмеркообразное движение предотвратит закручивание.

Взмахни флажком налево для «точки». Употребляй «восьмерку», как указано.

бірнеше көрсеткіш тілі ұшы шамалаған қозғалыс бағытына қаратылып қойылады. Барлық артық киімдер обаның қасына қалдырылады. Жолға міндетті дабыл және бағыт құралдарын, қару-жарак, полиэтиленді (оның көмегімен жауын-шашыннан, желден, суықтан тамаша қорғануға, ал шөл далада су) алуға болады, бағыттың нақты климаттық және географиялық шарттарына орай, ешқашан ұмытылмайтын данышпан ереже – жақсылыққа үміттен, ең нашар жағдайға дайындал! Қозғалыс барысында өз бағытыңды мүмкіндігінше жиі белгілеп отыру керек – бұтақтарды сындыру, ағаштардың діндеріне белгі соғу, көрінетін жерлерге қажетті заттарды жинап қою және т.б.. Өтуі қиын жерлерге келгенде таңбалар бір белгіден кейін екінші белгіні тура табатындай етіп салынуы тиіс. Бағытты өзгертетін жерге келгенде екі-үш «үлкен» белгі – ағаштарға ірі таңба салу, оба жасау, ашық материалдардан жыртып, ағаштың бұтағына байлау, таңбаның жанынан қозғалыс бағытын көрсететін тілше жасау керек. Ауа райын ескере отырып, жақсы көрінетін орындарға тәулігіне бір рет өз бағытын көрсететін, құтқарушы үшін маңызды басқа да ақпараттар мен даталар жазылған хаттар қалдыру қажет. Есіңізде болсын, жиі қалдырылған таңбалар топты іздестіруге жеңілдік береді. Авариялық дабылдар осы бөлімнен оқығандағы сияқты, соншалықты қарапайым іс емес. Сіздер берген дабылды Сіздердің өздеріңізден басқа ешкім байқамайтындығы үнемі солай болып қала береді. Бұл әсіресе зардап шегушіні әдейі іздемегенге тән. «Үлкен жерде» көмекке үміт арту – жақсы нәрсе, алайда әрқашан өзінді-өзің құтқаруға – жақын жердегі елді мекенге жетуге дайын бол.

ДАБЫЛДАРДЫ БЕРУ

Айрықша жағдайларда жақсы көрінетін жерлерде құтқарушы командаларға, сондай-ақ құтқару операцияларымен айналысатын, ұшатын аппараттарға дабыл беруді білу қажет. Сізге дабыл беру жүйесін алдын ала әзірлеу керек, сонымен қатар оны пайдалануды және қысқа уақыт аралығында оны бере білуді үйрену қажет. Тіпті қолыңызда радиоқабылдағыш және дабыл ракетасы болса да есіңізде болсын, құтқару ұшағы немесе тікұшағының назарын аударудың ең жақсы тәсілі түтін және от екені есіңізде болсын. Үш алау немесе түтін дінгегі апаттың халықаралық дабылы болып табылады.

Дабыл беруге арналған құралдар

Егер Сіз әуе апатын бастан өткізсеңіз немесе құтқару плотында болсаңыз, сіздің құзырыңызда дабыл беруге арналған, бір немесе бірнеше өндірістік дайындалған алаулары болуы тиіс. Егер Сіз турист болсаңыз, онда Сізге келесі заттардың кейбіреулерінен алдын ала қор жинау табанды түрде ұсынылады:

Қабылдау таратқыш (уки-токи) - тональды дабылдарда да, дауысты дабылдарды да бере алады және қабылдай алады.

Радиомаяк - тек қана тональды дабылдарды бере алады.

Радиостанция – ерекше жағдайларда, әдетте тікелей көру шегінде әрекет ету радиусы болады, сондықтан ең жақсысы, оны табиғи кедергісі жоқ, түзу жерде пайдалануға болады.

Дабыл алаулары – күндіз қолдануға арналған алаулар ашық түсті түтін шығарады, түнде қолданылатындары – өте ашық түс береді, оны үлкен қашықтықта байқауға болады.

Дабыл ракеталары – табиғи кедергілердің көптігіне, сондай-ақ ауа райының жағдайларына байланысты, дабыл беру мәселелерін жеңуге көмектеседі.

Жарқырағыш оттар – отпен атылатын қару бар кезде дабыл беруге жарқырағыш оқтары пайдалануға болады. Атылғаннан кейін оларда ашық қызыл-қызылт сары алау пайда болады. **ЕШҚАНДАЙ ЖАҒДАЙДА** қаруды құтқару тік ұшағына қарсы бағыттамаңыз!

Теңіз маркері – майда шашыранды ұнтақтар салынға тубик, суға түскен жағдайда оны қанық ашық жасыл немесе алқызыл түске бояйды.

«Тауыс қауырсыны» - кесілген нейлоннан жасалған маркерлер, қанық бояуы бар, бір жағынан көкпен-көк, екінші жағынан – сары түсті.

Жарық дабылдарын беру құралдары – электр шамының түсі немесе тіпті тұтандырғыш оттықтың оты да үлкен қашықтықтан көрінуі мүмкін.

Бісқырық – дауыс шығару дабылдарын беру кезінде аса пайдалы зат болып табылады.

Дабыл айнасы – жарықтың «ойнақы сәулесі» жақсы көрінетін ауа райында 60 километрге дейінгі қашықтықтан көруге болады.

Түтін

Күндізгі уақытта түтін үлкен қашықтықтан өте жақсы көрінетін болады. Бірнеше түтінді, бірнеше жерден түтінді дабылды алаулар-

Ъ, Ь		
Ы	К	
Ю	О	
Я	W	

Ц	S	
Ч	M	
Ш		
Щ	T	

ды жағу қажет, оларды жағымсыз ауа райынан көлегейлеп, кез-келген уақытта әрекетке қосуға дайын ұстау керек. Дабыл алауынан шыққан түтіннің түсі бойынша қоршаған ортадан айырмашылығы болуын қадағалаңыз. Егер алауға жас жапырақтарды, мүкті немесе жас ағашты тастасаңыз түтін онда ақ болып шығады. Рәзіңке немесе майлы бұтақшалар қара түтін шығарады.

Түтінгенераторын тұрғызу үшін, үлкен алауды «хатканы» жасасыз, олалып күшімен және жоғары жану температурасымен, тіпті жас жапырақтардың өзін де жандырып жіберу қаупі бар. Түтін бөлетін материалдарды, алаудың үстіне салыңыз да, құтқару ұшағы немесе тік ұшағы Сіздерге тікелей жақын келгенде алауды жағыңыз. Егер Сіз немесе мұзды немесе қар басқан жерде болсаңыз, дымқыл топыраққа жаққан дұрыс, әйтпесе алаудың астындағы қар еритін болады.

От

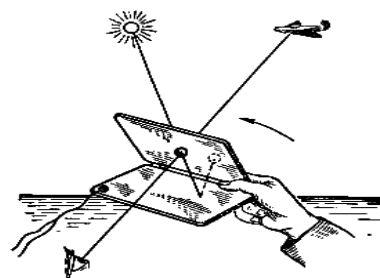
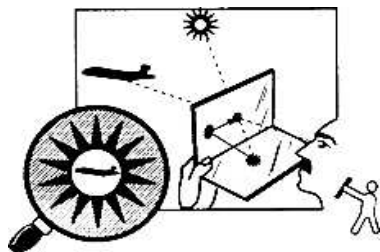
Тәуліктің қараңғы уақытында жарық дабылы үшін өте тиімді. Барынша жарық беретін алау жағыңыз. Жанып жатқан ағаш өзін туралы білудің жақсы тәсілі боып табылады. Ең жақсысы кеуекті ағашты жаққан – ол жеңіл жанады. Ағашты жағу үшін, оның төменгі бұтақтарына кепкен ағашты салып барып жаққан дұрыс. Ол ағаштың ұшар басына дейін жетеді. Есіңізде болсын, отпен дабыл беру үшін, жеке тұрған ағашты тандау керек – әйтпесе Сіз орман өртін тудырып алуыңыз мүмкін.

Шағылыстырушылар

Ашық, күн шығып тұрған ауа райында айнаны, жылтыратылған металл ыдысты, белдіктің басын немесе жарыққа жақ-

сы шағылысатын басқа затты, жарық дабылын беру үшін пайдалануға болады. Дабыл беруді ол саған өмірде керек болғанға дейін үйреніңіз. Жарықтың «ойнақы сәулесін» мөлдір, таза атмосферада орасан үлкен қашықтықтан – кәдімгі жергілікті жерде 60 километр, ал шөл далада тіпті 160-ты байқауға болады.

ЕСІҢІЗДЕ БОЛСЫН!

Жарықтың «ойнақы сәулесін» өзіңіздің рефлектордан іздестіруші ұшу аппаратының кабинасына екі-үш секундтан артыққа бағыттамаңыз. Әйтпесе, Сіз ұшқыштың көзіне шағылыстырып, көруін қиындатасыз.

Ұшатын аппараттың дабылы

Ұшатын аппаратқа дабыл бере отырып, Сіздің дабылдың тиімділігіне әсер ететін бірнеше факторларыңыз болуы керек, олар ұшқыштың Сізді байқауына және құтқаруына көмектеседі. Ең алдымен, ауадан Сіздің дабылыңыз қалай көрінетініне, өзіңізді танытуға тырысыңыз.

Мөлшері: Дабылдың көлемін мүмкіндігінше үлкен етіп жасаңыз.

Есіңізде болсын, ол ауада жақсы оқылуы тиіс. Пропорциясы: дабылдың дұрыс пропорциясы болуы тиіс, әсіресе Сіз жерге әріптерді салатын болсаңыз. Олардың ауада дұрыс оқылуына қам жасаңыз.

Бұрыштар және түзу сызықтар: жерге қойылған барлық дабылдардың, түзу сызықты және түзу бұрышты максималды саны болуы тиіс, ол да, басқа табиғатта кездеспейді.

Қарама-қарсылығы: дабыл жерден қарама-қарсы бөлінуі тиіс.

T	R	
Y	U	
Ф	V	
X	I	

O	G	
П	J	
P	P	
C	E	

Қар үстінде: дабылды ашық түсті бояудың көмегімен орындаған жақсы.

Шөп үстінде: телімді жағу керек, содан кейін барып оған дабылды қою керек.

Алқызыл түс: Қалайша екені, жасыл немесе қоңыр фонда алқызыл қанықтырмайтын түс, ерекшеленіп көрінбейді, ал ландшафтта кіргізіп жазылады.

Дабылды қоршау. Дабылды жапырақшадан жасалған білікшемен, топырақпен немесе таспен қоршауға болады. Қоршаудың негізгі маңызы көлеңке жасау болы табылады. Сондай-ақ дабылды жақсы көрінетін көлеңке түсіретін, көтеріңкі тұрған тіреуге рамамен немесе панелмен жасауға болады.

Дабылдың орналасқан жері. Сіздің дабылыңыз барлық бағытта бірдей көрінетіндей болып орналастырылуы тиіс. Ең дұрысы оны тегіс, ашық жерге орналастыру.

Дабылдың маңызы. Берілген дабыл Сіздерді тапқан адамдарға Сіздердің ұшыраған апаттарыңыз туралы қандай да болмасын бір ақпарат беруі тиіс.

Халықаралық бірқатар апаттар дабылына мысал қарастырыңыз. Оларды жаттап алыңыз немесе өзіңізбен бірге үнемі бір парақ қағаз алып жүріңіз, бұл қағазда олар суреттелетін немесе маңызы жазылатын болсын.

Дабылды жерде жасайтын болсаңыз, олардың мөлшерін мүмкіндігінше үлкен етіп алыңыз, ең жоқ дегенде ұзындығы 10 метр, ал ені 3 метр болсын. Түнгі уақытта топыраққа дабыл нысанында шұңқыр қазып, оған бензин құйып, содан кейін жағыңыз. Мұндай дабыл тек қана түнде байқалмайды, жанып жатқан жерде күндіз де байқалады.

Құтқару келгеннен кейін дабылды міндетті түрде құртыңыз-әйтпесе, олар басқа іздестіруші ұшу аппаратын шатастырып, адастырады, оладың қастарына келіп қажеті жоқ жерге қонуына тура келеді.

Көлеңке дабылдары. Барынша тиімді болуы мүмкін, Сіздерге тек оны тиімді жасай білу керек. Оларды ашық алаңға тұрғызыңыз, мүмкіндігінше үлкен мөлшерде, олар айналады, көрініспен үйлесімді болуы тиіс. Әртүрлі жерлерде көлеңке дабылын орнату үшін келесі ережелерді пайдаланыңыз: поляр қысында қар кесектерінен, сол кесек алынған жыраны бойлай қабырға тұрғызыңыз. Арктикалық жазда қабырғаны тастардан, топырақтан, қой тастардан және ағаштан

тұрғызыңыз. Қыста жылы белдеуде көк жапырақтарды немесе табан жапырақтарды қарға қояды. Жазда жылы климатты белдеуде көлеңке дабылын ортану үшін бөренелерді, ағаштың діндерін, қой тастарды, сондай-ақ текшелеп ойылған топырақты пайдаланады.

Тауда болған апат кезінде халықаралық шартты белгіні пайдаланыңыз, оларды оқытыңыз және беруді үйреніңіз. Өзіңізбен бірге әрқашан дабыл беретін қандай да бір құралды ала жүріңіз.

SOS апат дабылы. Апат дабылын беру үшін, келесі дыбыстарды және жарық тәсілін пайдаланыңыз:

-қызыл ракета;

- дауыс дабылы – үш нүкте, үш сызық, үш нүкте. Аралықпен бір минут қайталап отыру керек;

- жарық дабылы – дауыс дабылы сияқты үш қысқа жылдам жарық, (үш ұзақ, үш қысқа жылдам). Аралықпен бір минут қайталап отыру керек.

Көмек қажет. Бұл дабыды беру үшін келесі дыбыстармен және жарық тәсілдерін пайдаланыңыз:

Қызыл ракета

Дыбыс дабылы – алты жылдам берілетін нүкте. Аралықпен бір минут қайталап тыру керек.

Жарық дабылы – алты рет жылдам берілетін қысқа дабылдар. Аралықпен бір минут қайталау керек.

Сізді түсіндім. Бұл дабылды беру үшін келесі дыбыстармен және жарық тәсілдерін пайдаланыңыз:

Ақ ракета.

Дыбыс дабылы – үш жылдам берілетін нүкте. Аралықпен бір минут қайталап отыру керек.

Жарық дабылы – үш жылдам берілетін қысқа нүкте. Аралықпен бір минут қайталау керек.

Базаға қайтып оралыңыз.

Бұл дабылды беру үшін келесі дыбыстармен және жарық тәсілдерін пайдаланыңыз:

Жасыл ракета.

Дыбыс дабылы – ұзақ созылыңқы сұр нүкте.

Жарық дабылы – қысқа жылдам берілетін жарық.

Ақпараттық дабылдар.

К	X	
Л	L	
М	A	
Н	G	

Е,Э	С	
Ж	У	
З	Q	
И,Й	D	

Оларды Сіздер тап болған немесе Сіздердің лагерьлеріңіз тап болған апатты аймақты тастап кету кезінде пайдаланады. Әрқашан назарға жақсы ілінетін белгі қалдырыңыз – өзіңіз қозғалатын бағытты көрсететін тілшені, сондай-ақ өзіңіздің ізіңізді белгілеп отырыңыз.

Морзе әліппесі, Морзе кодтарының кестесі (Морзянка)

Қазір барлық жерде халықаралық телеграф кодын пайдаланады, оған латын алфавитінің 26 әріпі, 10 саны, сондай-ақ тыныс белгілерінің бернеше белгілері және қызмет бабындағы рәміздер кіреді. Ал орыс тілінде әріптер өте үлкен екені белгілі, сіздердің назарларыңызға халықаралық кестенің «орысша цифрланған» нұсқасын, кодтармен толықтырылған әріптерді ұсынамыз, ағылшын тілінде оларға ұқсас әріптер жоқ («Ч», «Ш», «Щ» және басқалар).

Орыс.	Ағыл.	Морзе коды	Тексеру	Сөз түрінде СВКМ	Тыңдау
Әріптер					
А	A	• —	Анна	ай-ДАА	
Б	B	— ...	Борис	БАА-ки-те-кут	
В	W	• — —	Василий	ви-ДАА-ЛАА	
Г	G	— — •	Григорий	ГАА-РАА-жи ГАА-ГАА-рин ГОО-ВОО-ри	
Д	D	— ••	Дмитрий	ДОО-ми-ки	
Е	E	•	Елена	есть	
Ж	V	... —	Женя	же-ле-зис-ТОО жи-ви-те-СТОО жи-ви-те-ТААК	
З	Z	— — ••	Зинаида	ЗАА-КАА-ти-ки ЗАА-МОО-чи-ки ЗАА-МОО-чи-те	
И	I	••	Иван	И-ди	
Й	J	• — — —	Краткий	и-КРАА-ТКОО-ЕЕЕ йес-НАА-ПАА-РАА йес-НАА-ФАА-РАА	
К	K	— • —	Константин	КААК-де-ЛАА КААК-же-ТААК	
Л	L	• — ••	Леонид	лу-НАА-ти-ки ли-ШААЙ-ни-ки	

М	A	— —	Михаил	МАО-МАО МАО-ло	🔊
Н	B	— .	Николай	НОО-мер	🔊
О	W	— — —	Ольга	ООО-КОО-ЛО	🔊
П	G	. — — .	Петр	пи-ЛАА-ПОО-ет пи-ЛАА-НОО-ет	🔊
Р	D	. — .	Роман	ре-ШАА-ет	🔊
С	E	...	Семен	си-не-е са-мо-лет	🔊
Т	V	—	Татьяна	ТААК	🔊
У	Z	.. —	Ульяна	у-нес-ЛОО	🔊
Ф	I	.. — .	Федор	фи-ли-МООН-чик фре-зе-РООВ-щик	🔊
Х	J	Харитон	хи-ми-чи-те хи-ми-пи-шет	🔊
Ц	K	— . — .	Цапля	ЦАА-пли-НАА-ши ЦАА-пли-ХОО-дят	🔊
Ч	L	— — — .	Человек	ЧАА-ШАА-ТОО-нет	🔊
Ш	I	— — — —	Шура	ШАА-РОО-БАА-РАА	🔊
Щ	J	— — . —	Щука	ЩАА-ВААМ-не-ШАА	🔊
Ы	K	— . — —	Еры	ЫЫЫ-не-НАА-ДОО	🔊
Ь	L	— . —	Знак	ТОО-мяг-кий-ЗНААК	🔊
Э	J	.. — .	Эхо	э-ле-РОО-ни-ки э-лек-ТРООН-щи-ки	🔊
Ю	K	.. — —	Юрий	ю-ли-ААА-НАА	🔊
Я	L	. — . —	Яков	я-МААЛ-я-МААЛ	🔊
ЦИФРЛАР					
0		— — — — —	Ноль	НОЛЬ-ТО-О-КО-ЛО	🔊
1		. — — — —	Один	и-ТООЛЬ-КОО-ООО-ДНАА	🔊
2		.. — — —	Два	две-не-ХОО-РОО-ШОО	🔊
3		... — —	Три	три-те-бе-МАА-ЛОО	🔊

Б	Н	
В	В	
Г	Г	
Д	З	

ФЛАЖКОВАЯ СЕМАФОРНАЯ АЗБУКА

Существующую сегодня на флоте русскую семафорную азбуку разработал в 1895 году вице-адмирал Степан Осипович Макаров.

Русская семафорная азбука составлена в соответствии с русским алфавитом, включает 29 буквенных и 3 служебных знака. Она не содержит цифр и знаков препинания. Их передача производится по буквам, словами. Например, цифра «7» будет передана словом «семь», а знак «.» - словом «запятая».

Каждой букве и условному знаку соответствует определенное положение рук с флажками. Семафорное сообщение состоит из слов, составленных из букв, изображаемых соответствующим положением флажков.

Передача информации семафором производится сигнальщиками с помощью флажков, размер ткани которых составляет 30х35 см. Цвет ткани флажков зависит от времени суток: в тёмное время суток используются флажки с тканью светлого тона (желтый, белый), а в светлое время суток - с тканью тёмного тона (красный, чёрный).

При отсутствии флажков - семафорят бескозырками.

Средняя скорость передачи флажным семафором обученным сигнальщиком составляет 60-80 знаков в минуту.

Русская семафорная азбука	Международная семафорная азбука (русс./лат.)	Положение флажков
А	N	

4	...	Терт	че-тве-ри-те-КАА	
5	Пять	пя-ти-ле-ти-е	
6	—....	Шесть	ПОО-ше-сти-бе-ри ШЕЕСТЬ-по-ка-бе-ри	
7	— — — ...	Семь	ДАА-ДАА-се-ме-ри	
8	— — — — ..	Восемь	ВОО-СЬМОО-ГОО-и-ди	
9	— — — — — .	Девять	НОО-НАА-НОО-НАА-ми	
Сандардың қысқартылған кодтары				
0	—	Ноль ("Т")	ТААК	
1	. —	Один (буква "А")	ай-ДАА	
2	.. —	Два (буква "У")	у-нес-ЛОО	
3	... —	Три (буква "Ж")	же-ле-зис-ТОО	
4 —	Четыре	че-тве-ри-те-КАА	
5	Пять	пя-ти-ле-ти-е	
6	—	Шесть	ПОО-ше-сти-бе-ри	
7	— ...	Семь (буква "Б")	БАА-ки-те-кут	
8	— ..	Восемь (буква "Д")	ДОО-ми-ки	
9	— .	Девять (буква "Н")	НОО-мер	
Пунктуациялар белгілері және қызмет бабындағы рәміздер				
.	Точка		
,	. — . — . —	Запятая		
:	— — — ...	Двоеточие		
;	— . — . — .	Точка с запятой		
!	— — .. — —	Восклицательный знак		
?	.. — — — — ..	Вопросительный знак	вы-ку-ДАА-СМОО-три-те	

=		— ... —	Равно (раздел)	РАА3-де-ли-те-КАА	
« »		• — • — •	Кавычки		
'		• — — — — •	Апостроф		
()		— • — — • —	Скобки		
/, №		— • — • — •	Дробь, номер	ДРООбь-здесь-пред-СТААВЬ-те	
-		— • • • —	Дефис		
—		• • — — • —	Подчеркивание		
@		• — — • — •	Собачка		
←		• • • • • •	Перебой (испр. ошибки)		

Ескерту:

► Біздегі тыныс белгілерінің таңбалары халықаралық белгілерден аса ерекше екенін назарға алу керек. Мысалы, біз «үтір» деп санайтынмыз, халықаралық кодта «нүктемен» сәйкес келеді. Ал «үтір» халықаралық код бойынша біз беретіндей «леп белгісі» болып беріледі.

► Сандармен, радиогрaммaлармен жұмыс істеу кезінде екі ерекшелігі бар:

► Код сан жылдамдығын арттыру үшін дабылдардың барынша қысқа комбинацияларымен ауыстырылуы керек, мысалы, «0» саны, «Т» әріпі сияқты болып берілуі мүмкін;

► Жаттығу кезінде тексеру процедурасын жеңілдету үшін жеке-леген белгіері 2-3 рәміз бойынша топқа біріктіреді (мысалы, 54879 тобы «елу төрт – сегіз жүз жетпіс тоғыз» деп аталады).

Егер Сізден бірден барлық белгінің әуені талап етілсе, Сіздер оны бір архивтен шығарып алуларыңызға болады.

=		— ... —	Равно (раздел)	РАА3-де-ли-те-КАА	
« »		• — • — •	Кавычки		
'		• — — — — •	Апостроф		
()		— • — — • —	Скобки		
/, №		— • — • — •	Дробь, номер	ДРООбь-здесь-пред-СТААВЬ-те	
-		— • • • —	Дефис		
—		• • — — • —	Подчеркивание		
@		• — — • — •	Собачка		
←		• • • • • •	Перебой (испр. ошибки)		

Примечания:

► Следует принять во внимание, что коды знаков препинания у нас сильно отличаются от международных. Например, то, что мы считаем «запятой», в международном коде соответствует «точке», А «запятая» по международному коду передается так же, как мы передаем «восклицательный знак».

► При работе с цифровыми радиогрaммaми есть две особенности: для повышения скорости коды цифр могут быть заменены более короткими комбинациями сигналов, например, цифра «0» может передаваться, как буква «Т»;

► во время тренировок для упрощения процедуры проверки отдельные знаки объединяют в группы по 2-3 символа (например, группу 54879 называют как «пятьдесят четыре - восемьсот семьдесят девять»).

Если вам требуются мелодии сразу всех знаков, вы можете скачать их одним архивом.

4	...	Четыре	че-тве-ри-те-КАА	🔊
5	Пять	пя-ти-ле-ти-е	🔊
6	—.....	Шесть	ПОО-ше-сти-бе-ри ШЕЕСТЬ-по-ка-бе-ри	🔊
7	— — — ..	Семь	ДАА-ДАА-се-ме-ри	🔊
8	— — — — ..	Восемь	ВОО-СЬМОО-ГОО-и-ди	🔊
9	— — — — — .	Девять	НОО-НАА-НОО-НАА-ми	🔊
Сокращенные коды цифр				
0	—	Ноль ("Т")	ТААК	🔊
1	• —	Один (буква "А")	ай-ДАА	🔊
2	• • —	Два (буква "У")	у-нес-ЛОО	🔊
3	• • • —	Три (буква "Ж")	же-ле-зис-ТОО	🔊
4	• • • • —	Четыре	че-тве-ри-те-КАА	🔊
5	• • • • •	Пять	пя-ти-ле-ти-е	🔊
6	— • • • •	Шесть	ПОО-ше-сти-бе-ри	🔊
7	— — • • •	Семь (буква "Б")	БАА-ки-те-кут	🔊
8	— — • •	Восемь (буква "Д")	ДОО-ми-ки	🔊
9	— — •	Девять (буква "Н")	НОО-мер	🔊
Знаки пунктуации и служебные символы				
•	• • • • •	Точка		🔊
,	• — • — • —	Запятая		🔊
:	— — — — • •	Двоеточие		🔊
;	— • — • — •	Точка с запятой		🔊
!	— — — • • — —	Восклицательный знак		🔊
?	• • — — — — • •	Вопросительный знак	вы-ку-ДАА-СМОО-три-те	🔊

ЖАЛАУША СЕМАФОРЛЫҚ ӘЛІППЕ

Бүгінгі таңда флотта бар орыстың семафорлық әліппесін 1895 жылы вице-адмирал Степан Осипович Макаров жасап шығарған.

Орыстың семафорлық әліппесі орыс алфавитіне сәйкес жасалған, оған 29 әріптік және қызмет бабындағы белгі кіреді. Онда цифрлар және тыныс бегілері жоқ. Оларды жіберу әріптер мен сөздер бойынша жүзеге асырылады. Мысалы, «7» цифры «жеті» деген сөзбен беріледі, ал «.,» белгісі «үтір» деген сөзбен беріледі.

Әрбір әріп және белгіде жалауша ұстаған қол белгілі бір жағдайға сәйкес келеді. Семафорлық хабарландыру жалаушалардың тиісті жағдайын белгілейтін, әріптерден құралған сөздерден тұрады.

Семаформен ақпарат беру, матаның мөлшері 30x35 см болатын жалаушалардың көмегімен дабылшалар арқылы жүзеге асырылады. Жалауша матасының түсі тәуліктегі уақытқа байланысты: тәуліктің қараңғы кезінде ашық түсті мата (сары, ақ), ал тәуліктің жарық кезінде – күңгірт түсті (қызыл, қара) мата пайдаланылады.

Жалаушалар жоқ болған жағдайда – семафорят қалқаншасыз.

Семафор жалаушасымен берудің орташа жылдамдығы үйретілген дабылшалар үшін минутына 60-80 белгіні құрайды.

Орыстың семафорлық әліппесі	Халықаралық семафорлық әліппе (орыс./лат.)	Жалаушылардың көрсету жағдайы
А	N	

Б	Н	
В	В	
Г	Ф	
Д	З	

М	А	— —	Михаил	МАА-МАО МАО-ло	
Н	В	— .	Николай	НОО-мер	
О	W	— — —	Ольга	ООО-КОО-ЛО	
П	G	. — — .	Петр	пи-ЛАА-ПОО-ет пи-ЛАА-НОО-ет	
Р	D	. — .	Роман	ре-ШАА-ет	
С	E	...	Семен	си-не-е са-мо-лет	
Т	V	—	Татьяна	ТААК	
У	Z	.. —	Ульяна	у-нес-ЛОО	
Ф	I	.. — .	Федор	фи-ли-МООН-чик фре-зе-РООВ-щик	
Х	J	Харитон	хи-ми-чи-те хи-ми-пи-шет	
Ц	K	— . — .	Цапля	ЦАА-пли-НАА-ши ЦАА-пли-ХОО-дят	
Ч	L	— — — .	Человек	ЧАА-ШАА-ТОО-нет	
Ш	I	— — — —	Шура	ШАА-РОО-БАА-РАА	
Щ	J	— — . —	Щука	ЩАА-ВААМ-не-ШАА	
Ы	K	— . — —	Еры	ЫЫЫ-не-НАА-ДОО	
Ь	L	— .. —	Знак	ТОО-мяг-кий-ЗНААК	
Э	J	.. — ..	Эхо	э-ле-РОО-ни-ки э-лек-ТРООН-щи-ки	
Ю	K	.. — —	Юрий	ю-ли-ААА-НАА	
Я	L	. — . —	Яков	я-МААЛ-я-МААЛ	
ЦИФРЫ					
0		— — — — —	Ноль	НОЛЬ-ТО-О-КО-ЛО	
1		. — — — —	Один	и-ТООЛЬ-КОО-ООО-ДНАА	
2		.. — — —	Два	две-не-ХОО-РОО-ШОО	
3		... — —	Три	три-те-бе-МАА-ЛОО	

Азбука Морзе, таблица кодов Морзе (Морзянка)

Сейчас повсеместно используется международный « телеграфный код, который включает 26 букв латинского алфавита, 10 цифр, а также несколько знаков препинания и служебных символов. А, как известно, в русском языке букв сильно больше, поэтому ниже мы представляем вашему вниманию «русифицированную» версию международной таблицы, дополненную кодами букв, не имеющих аналогов в английском языке («Ч», «Ш», «Щ» и другие).

Русс.	Англ.	Код морзе	Проверка	Словоформа СВКМ	Послушать
БУКВЫ					
А	A	• —	Анна	ай-ДАА	
Б	B	— ...	Борис	БАА-ки-те-кут	
В	W	• — —	Василий	ви-ДАА-ЛАА	
Г	G	— — •	Григорий	ГАА-РАА-жи ГАА-ГАА-рин ГОО-ВОО-ри	
Д	D	— ..	Дмитрий	ДОО-ми-ки	
Е	E	•	Елена	есть	
Ж	V	... —	Женя	же-ле-зис-ТОО жи-ви-те-СОО жи-ви-те-ТААК	
З	Z	— — ..	Зинаида	ЗАА-КАА-ти-ки ЗАА-МОО-чи-ки ЗАА-МОО-чи-те	
И	I	..	Иван	И-ди	
Й	J	• — — —	Краткий	и-КРАА-ТКОО-ЕЕЕ йес-НАА-ПАА-РАА йес-НАА-ФАА-РАА	
К	K	— • —	Константин	КААК-де-ЛАА КААК-же-ТААК	
Л	L	• — ..	Леонид	лу-НАА-ти-ки ли-ШААЙ-ни-ки	

Е,Э	С	
Ж	У	
З	Q	
И,Й	Д	

К	Х	
Л	L	
М	А	
Н	G	

Красная ракета

Звуковой сигнал - шесть быстро переданных точек. Повторять с интервалом в одну минуту.

Световой сигнал - шесть быстро переданных коротких вспышек.

Повторять с интервалом в одну минуту.

Вас понял. Для подачи этого сигнала используйте следующие звуковые и световые способы:

Белая ракета.

Звуковой сигнал - три быстро переданные точки. Повторять с интервалом в одну .минуту.

Световой сигнал - три быстро переданные короткие вспышки. повторять с интервалом в одну минуту

Возвращайтесь на базу.

Для подачи этого сигнала пользуйтесь следующими звуковыми и световыми способами:

Зелёная ракета.

Звуковой сигнал - длинная серия точек.

Световой сигнал - длинная серия коротких вспышек.

Информационные сигналы.

Их используют в том случае, когда необходимо покинуть зону бедствия, куда вы попали, или ваш лагерь. Всегда оставляйте хорошо заметный знак - стрелу, указывающую направление, в котором Вы двинулись, а также помечайте свои следы.

Смотрите пример некоторых международных сигналов бедствия. Выучите их или всегда имейте при себе листок бумаги, где они нарисованы и расписано их значение. При выкладывании сигналов на земле делайте их как можно больше по размеру, по крайней мере 10 метров в длину и 3 метра в ширину. В ночное время выкопайте в грунте канавку по форме сигнала, залейте в неё бензин и подожгите. Такой сигнал будет замечен не только ночью, но и днём, по обгорелой земле.

После прибытия спасения обязательно уничтожьте сигналы - иначе они могут ввести в заблуждение другой поисковый летательный аппарат, вынудив его совершить ненужную попытку приземлиться рядом.

Сигналы тенью. Могут быть весьма эффективны, Вам: лишь необходимо соорудить их правильно. Стройте их на открытом месте, достаточно большого размера, чтобы они контрастировали с окружающим ландшафтом. Для строительства теневых сигналов в различных местностях пользуйтесь следующими правилами: В полярную зиму стройте стену из снежных блоков вдоль канавки, из которой блоки извлечены. В арктическое лето стену сооружайте из камней, земли, валунов и леса. Зимой в тёплом поясе разместите зелёные листья или лапник на снегу, вокруг частоколом разместите ветви. Летом в тёплом климатическом поясе используйте для строительства теневого сигнала брёвна, стволы деревьев, камни, валуны, а также брикеты земли.

При бедствии в горах используйте международные условные сигналы, выучите их и научитесь передавать. При себе всегда необходимо иметь какое-нибудь средство для подачи сигналов.

Сигнал бедствия SOS. Чтобы подать сигнал бедствия, пользуйтесь следующими звуковыми и световыми способами:

- Красная ракета.
- Звуковой сигнал - три точки, три тире, три точки. Повторять с интервалами в одну минуту.
- Световой сигнал - как и звуковой (три короткие вспышки, три длинные, три короткие), повторять с интервалом в одну минуту.

Требуется помощь.

Чтобы подать этот сигнал, пользуйтесь следующими звуковыми и световыми способами:

О	G	
П	J	
Р	Р	
С	Е	

T	R	
У	U	
Ф	V	
X	I	

Сигналы летательным аппаратам.

Подавая сигналы летательным аппаратам, Вы должны иметь в виду несколько факторов, влияющих на эффективность сигнала, - они помогут лётчикам Вас заметить и спасти. Прежде всего, постарайтесь себе представить, как Ваш сигнал выглядит с воздуха.

Размеры: Сигнал сделайте как можно больше по размерам. Помните, что он должен хорошо читаться с воздуха. Пропорции: Сигнал должен иметь правильные пропорции, особенно если Вы выкладываете на земле буквы. Позаботьтесь о том, чтобы они нормально читались с воздуха.

Углы и прямые линии: Все сигналы, выкладываемые на земле, должны иметь максимальное количество прямых линий и прямых углов - ни того, ни другого в природе не встречается.

Контрастность: сигнал должен контрастно выделяться на местности.

На снегу: лучше выполнять сигнал с помощью красителя яркого цвета.

На траве: можно выжечь участок, уже потом выложить на нём сигнал.

Оранжевый цвет: Как ни странно, на зелёном или коричневом фоне оранжевый ненасыщенный цвет не выделяется, а вписывается в ландшафт.

Обводка сигнала. Сигнал можно обвести валиком из листвы, грунта или камней. Основным назначением обводки является создание тени. Можно также выложить сигнал на приподнятой на стойках раме или панели, отбрасывающей хорошо заметную тень.

Месторасположение сигнала. Ваш сигнал должен быть расположен таким образом, чтобы он был замечен со всех направлений. Лучше всего располагать его на ровном, открытом месте.

Значение сигнала.

Поддаваемый сигнал должен нести обнаружившим вас людям какую-то информацию о вашем бедствии.

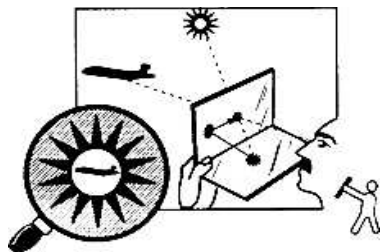
Огонь.

Световые сигналы очень эффективны в тёмное время суток. Сложите костёр, дающий максимум света. Горящее дерево является прекрасным способом дать о себе знать. Лучше всего поджигать деревья с дуплами - они легко загораются. Чтобы поджечь дерево, поместите на его нижние ветки сухие дрова и подожгите их. От них займётся крона дерева. Помните, что для подачи сигнала огнём необходимо выбирать отдельно стоящие деревья - иначе Вы рискуете устроить лесной пожар.

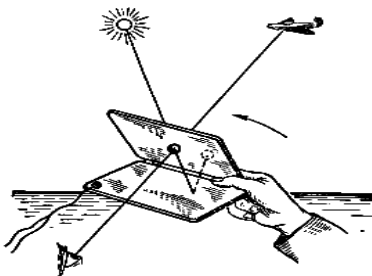
Отражатели.

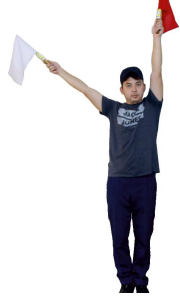
В солнечную погоду зеркало, полированная металлическая посуда, поясная пряжка или любой другой предмет, хорошо отражающий свет, может быть использован для подачи световых сигналов. Учитесь подавать сигналы до того, как это может вам понадобится в жизни. Световой «зайчик» при прозрачной атмосфере можно заметить с огромного расстояния - на обычной местности за 60 километров, а в пустыне даже за 160.

Внимание!

Не направляйте световой «зайчик» от вашего рефлектора на кабину поискового летательного аппарата более, чем на две-три секунды. Иначе Вы можете ослепить пилота.

Ц	S	
Ч	M	
Ш		
Щ	T	

Ъ,ь		
Ы	К	
Ю	О	
Я	W	

Морской маркер - тубик с мелкодисперсным порошком, окрашивающим воду при попадании в неё в цветонасыщенный зелёный или оранжевый цвет.

«Павлиньи Перья» - маркеры из прорезиненного нейлона, имеющие насыщенную окраску - с одной стороны синюю, с другой - жёлтую, Средства подачи световых сигналов - свет электрического фонарика или даже огонёк зажигалки могут быть видны на большом расстоянии.

Свисток - весьма полезная вещь для подачи звуковых сигналов. Сигнальное зеркальце - световой «зайчик» от зеркальца при хорошей видимости заметен на расстоянии до 60 километров.

Дым.

В дневное время дым будет очень хорошо заметен на больших расстояниях.

Необходимо сложить несколько дымовых сигнальных костров, прикрыть их от непогоды и содержать в постоянной готовности к моментальному действию.

Постарайтесь, чтобы дым от сигнального костра по цвету отличался от цвета окружающей местности. Если положите в костёр свежую листву, мох или сырое дерево, то получите белый дым. Резина или промасленная ветошь дадут чёрный дым.

Чтобы соорудить дымогенератор, сложите большой костёр «хатка», который отличается хорошей тягой и высокой температурой горения, способной воспламенить даже сырую листву. Материалы, выделяющие дым разместите на костре сверху и подожгите костёр, когда спасательный самолёт или вертолёт появится в непосредственной близости от Вас. Если Вы находитесь в заснеженной местности или на льду, костёр следует раскладывать на ровном возвышении, над мокрым грунтом, иначе снег под костром начнёт таять.

ПОДАЧА СИГНАЛОВ

В экстремальной ситуации жизненно необходимо уметь подавать хорошо заметные на местности сигналы спасательным командам, а также летательным аппаратам, занимающимся спасательными операциями. Вам нужно отработать систему подачи сигналов предварительно, с тем, чтобы хорошо научиться ею пользоваться и уметь подать сигнал в кратчайший промежуток времени. Даже при наличии радиопередатчика и сигнальных ракет помните, что наилучшим способом привлечь внимание спасательного вертолёта или самолёта считается дым или огонь. Три костра или три дымовых столба являются международным сигналом бедствия.

Специальные средства для подачи сигналов.

Если Вы пережили авиационную катастрофу или находитесь на спасательном плоту, в вашем распоряжении должен быть один или несколько промышленно изготовленных факелов для подачи сигналов. Если же Вы турист, то Вам настоятельно рекомендуется заблаговременно запастись некоторыми из следующих предметов:

Приёмопередатчик (уоки-токи) – может передавать и получать как тональные сигналы, так и голосовые.

Радиомаяк - передаёт только тональный сигнал.

Радиостанция - в экстремальных условиях, как правило, имеет радиус действия в пределах прямой видимости, поэтому ею лучше всего пользоваться на ровной местности, без естественных препятствий.

Сигнальные факелы - факелы для дневного применения выделяют дым яркого цвета, для ночного применения - дают очень яркий свет, заметный на большом расстоянии.

Сигнальные ракеты - помогают преодолеть проблемы подачи сигналов, связанные с обилием естественных препятствий, а также с погодными условиями.

Трассирующие пули - при наличии огнестрельного оружия для сигнализации можно воспользоваться трассирующими пулями. После выстрела ими образуется яркая красно-оранжевая вспышка. НИ В КОЕМ СЛУЧАЕ не направляйте оружие на спасательный вертолёт!

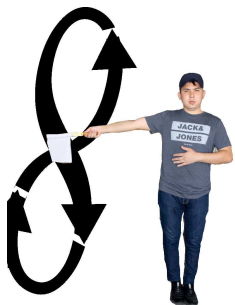
Беру тәсілдері

Морзе белгілерін пайдалана отырып беруді, барынша әртүрлі тәсілдермен жасауға болады: бір немесе екі жалаушамен, ысқырықпен, жарықпен, радиотелеграфпен, ұрумен (1 ұру-нүкте, 2 ұру – сызықша, - «түрмелік пошта» қайталап соғумен), жасырын белгілермен: саусақтардың қозғалысымен, қолды қысумен және т.б.. Белгілі америкалық сынақшы Томас Эдисон бала кезінің өзінде паравоз гудогына Морзе дабылын бере отырып, темір жолдағы аварияны тоқтатты.

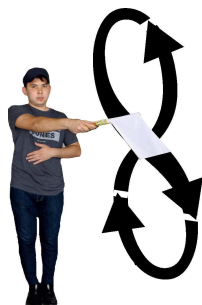
Жалаушалармен дабыл беру.

Әрбір звенода екі жалауша болуы керек (тәжірибе үшін екі жұп болса тіпті жақсы). Бұл төрт бұрышты жалаушалар, мөлшері 30х45 немесе 50х70 см, олар ұзындығы 60-100 см және жуандығы 2-3 см таяқшаға ілінеді. Жалаушалар екі түсті, әдетте ақ-қызыл, егер бұл түстер жасыл фонда болса, бәрінен жақсы көрінеді. Егер жалаушалар өзара өрнегі бойынша ерекшеленсе тіпті жақсы: бір, мысал, диагоналі бойынша ақ-қызыл, ал екіншісінің ортасында қызыл тік бұрыш. Бірнеше тәсілмен дабыл беруге болады.

Біреуін жалаушамен. Дабыл беруші дабыл беру алдында адына қарай оң қолымен ұстайды, содан кейін сол жақ иыққа қарай жоғары көтереді. Нүктені көрсету үшін сол жақ иықтан бастан асыра, оңға және артқа қарай жылдам сермейді. Тирді көтеру үшін, сермеу сол жақ иықтан бастан асыра оңға қарай жерге дейін және артқа. Әріптердің арасында – біршама аялдама, сөз аяқталғаннан кейін – сермеу алдыға қаратып төмен – солға және оңға. Осындай екі құлаштап сермеу ұсынылғаннан кейін. Беру аяқталады – қолды созып тұрып, жалаушаны алға қарай бірнеше шеңбер жасап сермейді. Жалаушаны құлаштап сермеу кезінде жалауша таяқшаға оратылып қалмауын бақылау керек.

*Жалаушаны оңға қарата
сермеу «тир» үшін.
Сегіз тәрізді қозғалыс
оралып қалуды болдырмайды.*

*Жалаушаны солға қарай
сермеу «нүкте» үшін.
«Сегіздікті» көрсейлгендей
етіп пайдалан.*

Бұл үшін оларды түзу сызықпен солға және оңға сермеу ке-
рек, қолды сегіз түрінде шығару қажет. Жалаушаның бір дабылмен
жасалатын басқа түрлері бар. Ол жалау үлкен және таяққа бекітілген
кезде қолданылады. Таяқты алға қарай екі қолмен тік ұстап тұрады.
Құлаштап сермеу оңға қарай жерге дейін және артқа қарай сермеу
нүкте, солға – сызықша. Сөзден кейін жалауша аяққа қарай түсіріледі.

Жалаушаларды айқын белгілей отырып, оларды созылған қолдың
жалғасы ретінде ұста. Ұқыптап ұстамау: «З», «Т» немесе «Ч»?

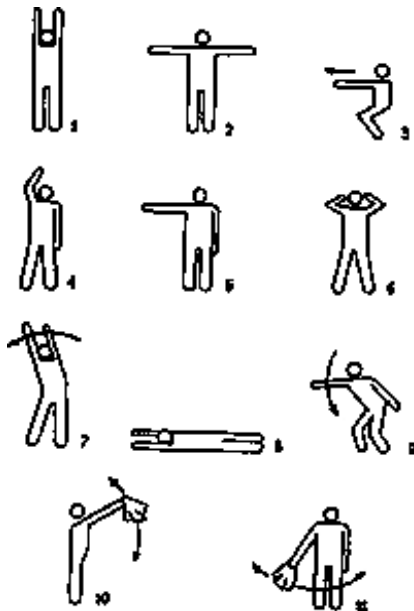

*Жалауша тік жағдай-
да - төмен қарату сөздің
аяқталғанын білдіреді. Жала-
ушаны тік жағдайда ұстау –
жоғары қарату әріптедің
аяқталғанын көрсетеді.*

шееся в распоряжении группы имущество и снаряжение (продукты, вода, сигнальные средства, оружие, одежда и пр.), обосновывается выбранное направление движения. Обязательно указывается год, число и время, когда оставлена записка. У основания тура из камней или толстых веток выкладывается несколько стрелок-указателей, направленных острием в сторону предполагаемого направления движения. Все ненужные вещи оставляются возле тура на видном месте. Груз в дорогу, кроме обязательных средств сигнализации и ориентирования, оружия, полиэтилена (с помощью которого можно прекрасно защититься от осадков, ветра, холода, а в пустыне добыть воду), следует брать, исходя из конкретных климатических и географических условий маршрута, но не забывая мудрое правило - надеяться на лучшее, готовясь к самому худшему! В ходе движения необходимо как можно чаще метить свой маршрут - обламывать ветки, делать затесы на стволах деревьев, складывать в заметных местах ненужные вещи и т.п. В труднопроходимой местности метки должны располагаться в пределах прямого обнаружения - от одной метки должна быть видна другая. В местах изменения направления движения следует ставить две - три «больших» метки - крупный затес на стволе дерева, тур, полосы яркого материала, закрепленные на ветках дерева, рядом с меткой выкладывать стрелку, указывающую направление движения. Раз в сутки необходимо оставлять в хорошо заметных местах, защитив от непогоды, записки с указанием своего маршрута и другой важной для спасателей информацией и датой оставления записки. Помните, часто поставленные метки облегчают поиск пропавшей группы. Аварийная сигнализация дело не такое простое, как может показаться по прочтении этого раздела. Всегда остается вероятность, что поданный вами сигнал, кроме вас самих, никто не заметит. Особенно это характерно для случаев, когда потерпевших специально не ищут. Надежда на помощь «большой земли» - штука хорошая, но всегда надо быть готовым к самоспасению - к выходу к ближайшему населенному пункту.

Международная жестовая сигнализация

1. Прошу взять на борт.
2. Требуется техническая помощь.
3. Здесь удобно произвести посадку.
4. Всё в порядке.
5. Вас понял, выполняю.
6. Располагаю радиостанцией.
7. Здесь приземляться опасно.
8. Не могу двигаться, необходима медицинская помощь.
9. Готов принять вымпел, письменное сообщение.
10. Да.
11. Нет.

Если потерпевшие по тем или иным причинам решили, не дожидаясь помощи спасательных команд, выбираться к людям самостоятельно, то место, где произошла авария, необходимо пометить с помощью описанных выше способов, а в направлении движения в обязательном порядке выложить хорошо различимый с воздуха знак из международной кодовой таблицы. Одновременно на земле, на видном месте, из камней, куска льда, бревен сооружается далеко видимый тур-башенка. На его вершине закрепляются несколько полутора - двухметровых палок, к которым привязываются яркие лоскуты ткани, фольга, консервные банки. Под туром или рядом с ним, в защищенной от непогоды емкости - в бутылке с залитым стеарином свечи горлышком, тройном полиэтиленовом мешке, резиновом воздушном шарике и пр. - оставляется записка, в которой указываются: полные данные потерпевших аварию (фамилии, имена, домашние и рабочие адреса), кратко описывается авария, перечисляется имею-

Арт жақтағы «фон» күңгірт болған жағайда ақ жалаушаны пайдалан. Қызыл жалауша – «фон» арт жағынан ақ болған жағдайда.

Екі жалаушамен.

Жалаушалармен дабыл беру кезінде, дабыл беру алдында жалаушаларды айкастырып, өзінің алдында төмен қаратып ұстайды. Нүктені білдіру үшін оң қолымен оңға қарай, иығының деңгейінде сермейді. Тирде- екі қолмен сермейді. Әріптің соңы-сілтеу, сөз – бір жалаумен бейнеленген шеңбер. Кей кезде сөйлемнің аяғында қолданылады (екі жалаушамен бірдей бір шеңберден) және дабылдың соңында (екі жалаушамен бірдей бір шеңберден) және дабылдың соңында (екі қолмен бірге жалаушалармен бірнеше шеңбер).

Қалай дабыл беруге болады?

Қозғалған аяғыңмен тік тұр. Жалаушаны әрқашан бүгілген қолмен емес, жазылған қолмен бұлға. Асықпа! Дабыл берудің тазалығы, жылдамдығынан маңызды! Асықпай, түзу бер, шұғыл қимылдар жасама, қарқынды баяулатпа да жылдамдатпа.

Дабыл берілген жер, дабыл посты деп аталады. Ол алыстан көруге болатындай биік жерге: шатырдың төбесіне, ағаштарға, құздарға немесе жасанды дабыл мұнараларына орналасады. Көлеңкеден немесе жалаушаның түсі жалпы фонмен үйлесетін жерден қашу қажет. Барлық дабыл постыларын жасылмен, тақтайлармен, тастармен бүркемелеу керек – бұл ойын кезінде қарсыластар жағынан байқап қалмау үшін керек.

Дабыл топтары дабыл берушіден, қадағалаушы – қабылдаушыдан және жазушы барлаушыдан тұрады. Дабыл беруші жұмыс істеп тұрған кезде, басқа екі барлаушы жатады, оларды көріп қоймау үшін және басқа постағылардың барлық назары дабыл берушіге ауда-

рылуы үшін. Дабыл беруші денесін қозғалтпай және жан-жағына бұрылмай хабарландырады.

Қабылдау кезінде, қабылдап алушы басқа постан көзін алмай отырады және түзу отырып хабар береді.

Егер дабыл анық болуы үшін бірінші пост екіншісінен жылжуды өтінсе, онда дабыл беруші жалауды жоғары көтере ұстап және бері немесе келесі жаққа қарай бір рет бұлғап, содан кейін қайтадан позицияда тұру керек. Екінші пост сәтті орынға ауысқаннан кейін, бірінші постыдағы дабыл беруші жалауын жылдам түсіреді.

СУ АСТЫНДАҒЫ КӨЗБЕН КӨРУ БАЙЛАНЫСЫНА АРНАЛҒАН ДАБЫЛДАР

Көзбен көру байланысы, әдетте, оң қолмен берілетін дабылдың көмегімен жүзеге асырылады.

1-8 дабылдар міндетті болып табылады, қалған дабылдар ұсынылады. 1-19 дабылдарды түнде сүңгуірші қолымен береді және оған су асты шамымен жарық түсіреді. 20 және 21 түнде су асты шамымен жарық түсірумен жүзеге асырылады.

1-дабыл. Бәрі дұрыс. Мен орындаймын (орындап жатырмын) түсіру басшысының немесе соның қасындағы сүңгуірдің ұсынылатын әрекеті.

Бас бармақ пен сұқ саусақ сақина жасап қосылған. Қалған саусақтар біріктірілген және жоғары көтерілген.

2-дабыл. Бір нәрсе дұрыс емес сияқты. Менің қолымнан келмейді (мысалы, «үрлей алмаймын», көрмеймін, қолымнан келмейтін сияқты және т.б.).

Бас бармақ пен сұқ саусақ бір-біріне 90 °C бұрышта тұр. Қалған саусақтар жұмылған. Осындай жағдайда қолды оңға-солға бұлғап тербетеді.

3-дабыл. Қырсық. Өте жаман (белгі судың бетінде беріледі). Жайылған алақан аспанға көтеріледі және жанын бойлай төмен түсіріледі. Қозғалыс қайталанады.

4-дабыл. Резервті ашамын (резервтегі ауамен тыныс алуға ауысамын).

Саусақтар жұдырық болып түйілген, қолдың шынтағынан бүгіле көз деңгейінде аспанға көтеріледі.

ткани. Сигнальщик должен всегда становиться спиной к ветру. Подходить к севшему вертолету можно только по команде пилота или после полной остановки несущего и рулевого винтов и только спереди в пределах видимости пилота.

Жестовая кодовая система общения с пилотами

«Здесь посадка! Мы нуждаемся в помощи!» - руки вверх, ладони внутрь, ноги вместе.

«Посадка невозможна! Мы не нуждаемся в помощи!» - левая рука вверх, ноги вместе.

«Прямо» - руки подняты, согнуты в локтях, ладони назад. Ноги на ширине плеч. Покачивание предплечьями назад.

«Назад» - руки подняты вперед до уровня плеч, Ладони вперед. «Стоп! Двигатель остановить» - скрестить руки, быстрота этого действия соответствует степени необходимости остановки.

«Зависнуть!» - руки в стороны, ладони вниз.

«Ниже» - покачивание вниз прямыми руками, ладони вниз.

«Выше» - покачивание вверх прямыми руками, ладони вверх.

«Посадка» - руки скрестить перед собой внизу.

Заберите нас

Нужна помощь механика

Садитесь тут

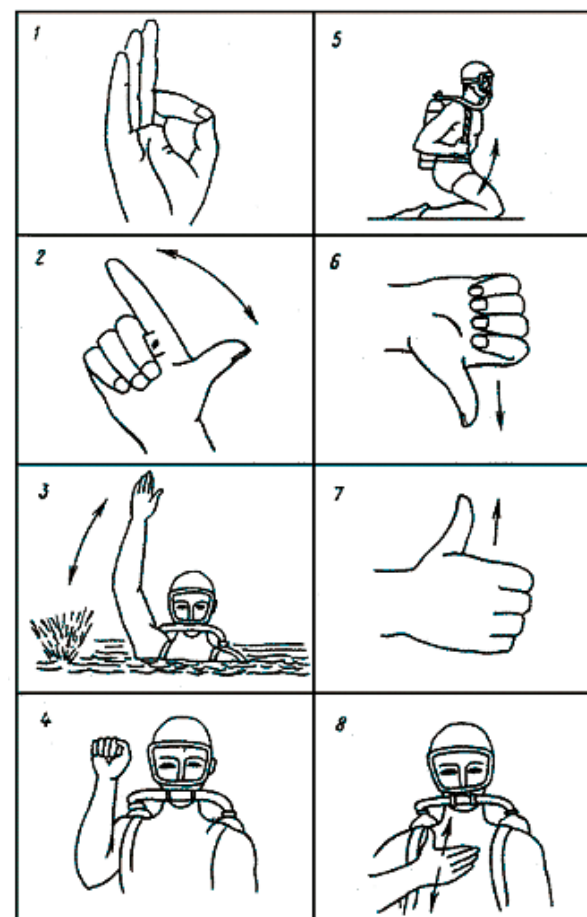
5-дабыл. Резервті аша алмай жатырмын. Маған резервті ашуға көмектес.

Саусақтар жұдырық болып түйілген. Саусақтар білекпен бірге тартым мен резервтегі аппарат құрылғысы ауданында жоғары-төмен маятник қозғалысын атқарады.

6-дабыл. Су астына түс. Мен түсемін (сөйте тұрып жүкті көрсетседе, бұл «менде кедергі болып тұр»).

Бас бармақ төмен қаратылған, қалған саусақтар жұмылған.

7-дабыл. Су бетіне көтеріл. Мен көтеріліп келемін (сөйте тұрып жүкті көрсетеді, бұл «менде жүзу кедергісіз»). Бас бармақ жоғары қаратылған, қалған саусақтар жұмылған.

8-дабыл. Қауіп! Өтінемін, жедел көмек керек! (сол қолдың сұқ саусағымен жағымсыз көңіл-күйді немесе жабдықтардың ақаулығын көрсетеді). Оң жақ алақан саусақтары ашылып бірнеше рет мойынды ұстайды.

Бұдан әрі әлде кім немесе әлде не туралы берілетін дабыл сөз болады.

9-дабыл. Мен. Менде. Менікі (өзін көрсетеді, бұл «келесі дабыл маған қатысты дегенді білдіреді»).

9б-дабыл. Сен. Ол. Сенде. Онда. Оның. (Бұл заттар сүңгуірдің денесінің бір бөлігін, қоршап тұрға кеңістік нүктесін немесе келесі дабылға қатысты заттардың жиналуын көрсетеді).

Сұқ саусақ белгілі бір бағытқа созылған, қалғандары жұдырық болып жұмылған.

10-дабыл. Осы жерге жиналу керек. Бірге жиналу қажет.

Екі қолдың да сұқ саусақтары созылған, қалғандары жұдырық болып жұмылған. Қолдарды бірнеше рет жан-жаққа созады да, қайтадан жинайды.

11-дабыл. Назар аударыңыз! Токта! (Бұл дабылдың артынан келесісі беріледі. Егер сүңгуірлер су астында бірдеңе істеп жатса, дабылдың беруі тоқтатуды талап етеді. Егер сүңгуірлерден су астында бірдеңе істеп жатса, дабылдың беруі тоқтатуды талап етеді. Егер сүңгуірлерден бірдеңе талап етілсе бұл дабылдың берілуі одан бас тарту болып есептеледі).

Қолдың алақаны жаюлы (саусақтары бірге) тік жоғары көтеріледі.

12-дабыл, бағытты көрсетуші.

Қол алақандары жайылып, көлденең созылады, содан кейін шынтақтан жоғары қарай бүгіледі де қайтадан керекті бағытқа қарай созылады.

13-дабыл. Терістеуді білдіретін дабыл. Жок!

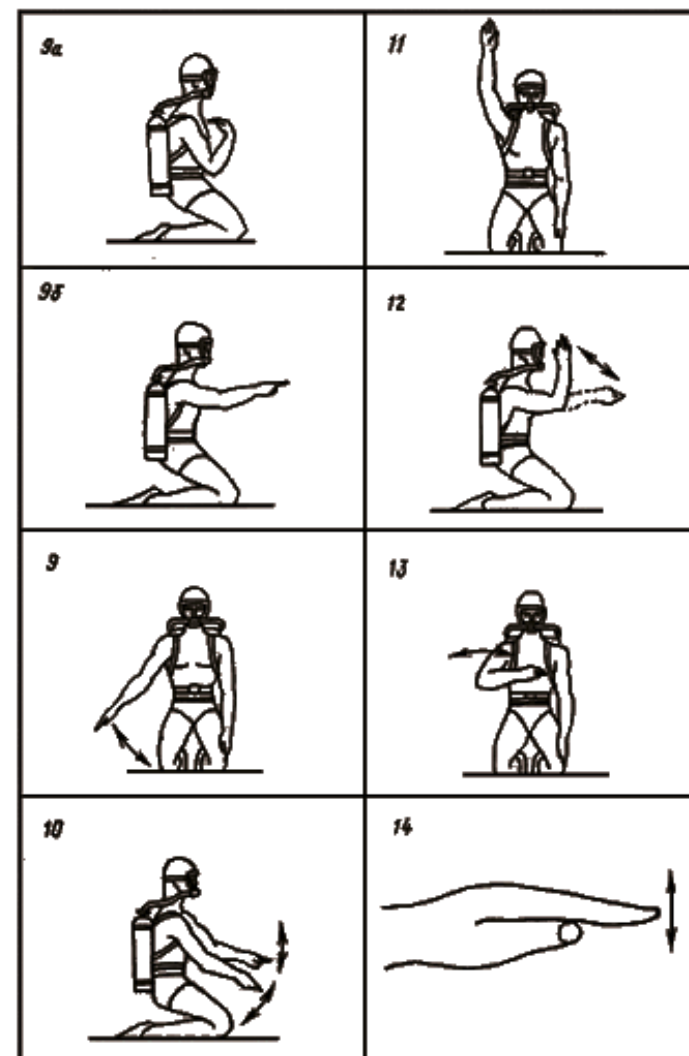
Дұрыс емес! (Егер саусақтар бұғанаға дейін аяқты көрсетсе, аяқтар дұрыс жұмыс істемейді, егер су астында істеліп жатқан жұмысты көрсетсе, жұмыс дұрыс істелмей жатыр).

Оң қолдың алақаны ашық және сүңгуірге қаратылып шынтақтан бүгіп және кеуде тұсына вертикальды жазықта, маятник қозғалысын жасайды.

чтобы их было хорошо видно - надеть яркую, лучше оранжевую, а в пустыне белую одежду, выйти из тени деревьев на солнечное, открытое место, размахивать над головой яркими кусками ткани, ночью - факелом или фонариком. Пилот, заметив людей, обязательно сделает над ними круг или несколько раз качнет крыльями самолета. После того, как самолет улетит, пострадавшим необходимо приготовиться к эвакуации - «реставрировать» прогоревшие сигнальные костры, паковать вещи, по возможности подготовить посадочную площадку для спасательного вертолета. Единственное, что они не должны делать, это менять свой образ жизни - покидать убежища, «добывать» на радостях НЗ продуктов, беспрерывно торчать на «улице», наблюдая за небом. Помощь может прибыть не слишком быстро. Спасательные операции нередко растягиваются на часы, а при неблагоприятной погоде на сутки и даже недели. То, что потерпевших бедствие обнаружили, лично для них ничего не меняет и не может служить поводом для ломки налаженного внутри лагеря аварийного быта. Они, так же, как и раньше, должны нести вахты, заготавливать дрова, собирать съедобные растения, ловить рыбу, охотиться и делать другую необходимую для поддержания жизни работу. Только делать это они должны еще лучше, чем раньше, чтобы, выдержав многодневное единоборство со стихией, не погибнуть за час до спасения. А такие случаи, увы, бывали. Посадочная площадка для вертолета должна быть размером не менее 35х35 метров и располагаться горизонтально или с малым уклоном над склоном или на вершине купола, откуда возможен так называемый самолетный взлет, то есть с разбегом. Под склонами нередки нисходящие потоки, затрудняющие или делающие невозможной посадку. Поверхность площадки должна быть достаточно твердой. Снег надо утоптать так, чтобы при ходьбе не проваливались ноги. В зоне посадки не должно быть препятствий - деревьев, камней, вертикально торчащих предметов. Все легкие вещи, а также палатки необходимо закрепить с помощью колышков, вбитых в грунт, и камней. Пилоту вертолета желательно указать направление ветра при помощи самодельного флажка, сигнального патрона, дыма костра, куса

Ограничений в другую сторону нет, чем больше сигнал, тем выше вероятность, что его заметят. Из чего можно сделать сигнал? Практически из всего: из разложенных на земле спальных, разрезанной палатки, запасной одежды, спасательных жилетов, кусков ткани, закрепленных с помощью вбитых в грунт колышков или наложенных сверху камней. Из обломков транспортного средства, камней, лапника и веток деревьев. Можно сигнал не выкладывать, а, например, выкапывать - снять с помощью лопаты или ножа дерн и углубить полученную траншею. При этом сам дерн нужно аккуратно уложить вдоль траншеи на траву, внутренней, темной стороной вверх. На снегу сигнал «рисует» с помощью золы от прогоревшего костра или вытаптывается каблуками обуви. Дно вытопанных траншей желательно выстелить лапником, ветками и т.п., темным материалом. В пустыне, где строительный материал выбирать не приходится, нагребаются невысокие валы из песка. Такой знак «работает» два раза в сутки - утром и вечером, когда солнце стоит низко над горизонтом. Густые тени, отброшенные искусственными песчаными валами, достаточно хорошо читаются с воздуха. Во всех случаях надо стремиться обеспечить максимальный контраст цветового сигнала и фона, на котором он разложен. Иначе говоря, на светлой почве знаки должны быть, возможно, более темными, на темной - светлыми. Каждый знак кодовой таблицы имеет одно единственное, известное пилоту поискового самолета, значение. Выдумывать собственные сигналы не стоит, а если вы по какой-либо причине забыли, как расшифровывается тот или иной знак, можно выложить на земле общеизвестный сигнал SOS. В аварийной ситуации нельзя ограничиваться установкой одного или двух сигналов.

Сигнализация должна быть разнообразной и, если так можно выразиться, многоступенчатой, только тогда она действенна. Например, поймав на стекле кабины блик от сигнального зеркала, летчик более внимательно осмотрит, заметит вырезанную в кустарнике геометрическую фигуру. Снизившись, разберет знаки кодовой таблицы и дым сигнального костра и, наконец, рассмотрит самих людей. Кстати, последние должны позаботиться о том,

14-дабыл. Ақырындау белгісін білдіретін дабыл. Ақырын жаса. Байыппен (мысалы, аяғыңмен ақырын жұмыс жаса, сабырмен тыныс ал және т.б.).

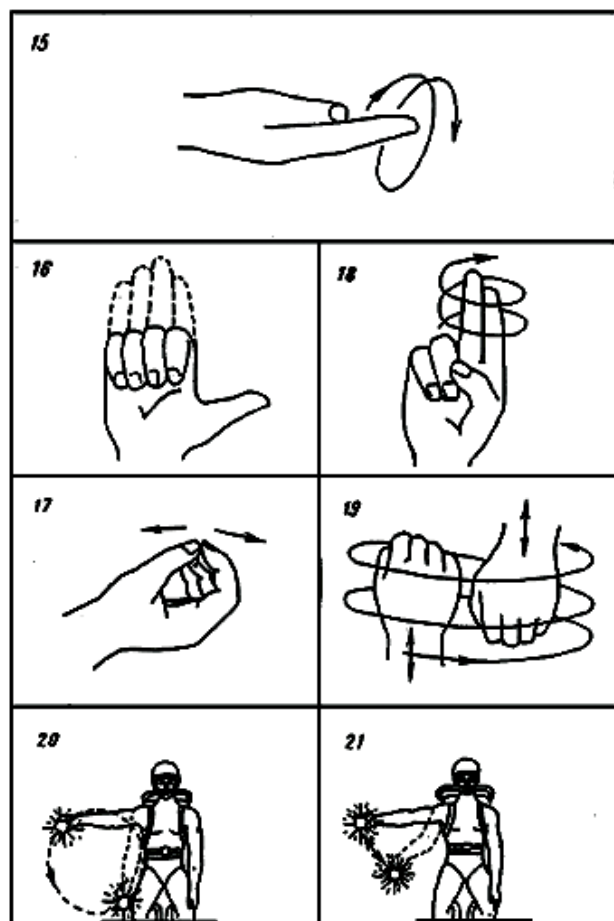
Алақанды жайып көлденең созу (алақанның сырты жоғары қаратылған) кеуденің алдында, ақырын жоғары-төмен қимыл жасайды.

15-дабыл. Жылдамдатуды білдіретін дабыл. Жылдам.

Асық. Алақан көлденең созылып жайылады (алақанның сыртқы жағы төмен қаратылған) кеуденің алдында көлденең өспен шеңбер жасауды сипаттайды.

16-дабыл. Қысымды теңестіруді, орнын толтыруды және т.б. білдіреді (мысалы, жұту қозғалысын жаса, құлақтағы, маскадағы қысымды теңестір).

Алақан сүңгуірге қаратылады, бас бармақ қалады, қалған сау-сақтар жұмылады және ашылмайды.

1. «Нужен врач»	2. «Нужны медицинские средства»	3. «Неспособны двигаться»	4. «Нужны пища и вода»	5. «Требуются оружие и боеприпасы»
6. «Требуются карта и компас»	7. «Нужны сигнальная лампа с батареей и радиостанцией»	8. «Укажите направление следования»	9. «Я двигаюсь в этом направлении»	10. «Попытаемся взлететь»
11. «Судно серьезно повреждено»	12. «Здесь можно безопасно совершить посадку»	13. «Требуется топливо и масло»	14. «Все в порядке»	15. «Нет или отрицательно»
16. «Да или положительно»	17. «Не понял»	18. «Требуется механик»	19. «Операции закончены»	20. «Ничего не обнаружено, продолжаем поиски»
21. «Получены сведения, что воздушное судно находится в этом направлении»	22. «Мы нашли всех людей»	23. «Мы нашли только несколько человек»	24. «Мы не в состоянии продолжать, возвращаемся на базу»	25. «Разделились на две группы, каждая следует в указанном направлении»

Помните, чем: больше сигнал, тем выше вероятность, что его заметят.

Воздушные сигналы «земля-воздух»

С целью облегчения поиска целесообразно применять Международную кодовую таблицу воздушных сигналов «Земля- Воздух». Ее знаки могут быть выложены с помощью подручных средств (снаряжение, одежда, камни, деревья), непосредственно людьми, которые должны лечь на землю, снег, лед, вытоптаны на снегу .

- 1 - «Нужен врач»
- 2 - «Нужны медикаменты»
- 3 - «Неспособны двигаться»
- 4 - «Нужны пища и вода»
- 5 - «Требуется оружие и боеприпасы»
- 6 - «Требуется карта и компас»
- 7 - «Нужны сигнальная лампа с батареей и радиостанцией»
- 8 - «Укажите направление следования»
- 9 - «Я двигаюсь в этом направлении»
- 10 - «Попытаемся взлететь»
- 11 - «Судно серьезно повреждено»
- 12 - «Здесь можно безопасно совершить посадку»
- 13 - «Требуется топливо и масло»
- 14 - «Все в порядке»
- 15 - «Нет или отрицательно»
- 16 - «Да или положительно»
- 17 - «Не понял»
- 18 - «Требуется механик»
- 19 - «Операции закончены»
- 20 - «Ничего не обнаружено, продолжаем поиски»
- 21 - «Получены сведения, что воздушное судно находится в этом направлении»
- 22 - «Мы нашли всех людей»
- 23 - «Мы нашли только несколько человек»
- 24 - «Мы не в состоянии продолжать, возвращаемся на базу»
- 25 - «Разделились на две группы, каждая следует в указанном направлении»

17-дабыл. Білмеу туралы және түсінбеу туралы куәлік ететін дабыл. Түсінбеймін. Қайтала, сен нені қалайсың? Қалың қалай? (Егер осының алдында кеудені көрсетсе – «тыныс алуың қалай?», егер жүректі көрсетсе –«жүрек соғысы қалай?»).

Алақан көлденең жазықта сырт жағы төмен қарап ашылады.Саусақтарды шөкімдеп жабады да ашпайды.

18-дабыл. Бас айналады. Жоғары көтерілген қолдың бір-біріне жабысқан саусақтарымен сұқ саусақ пен ортаңғы саусақты қалдырып (қалған саусақтар алақанға қысылып жұмылады) тік өсті айналадыра қозғалыс жасайды.

19-дабыл. Байла. Байластыр.Біріктір.

Кеуде тұсында түйілген жұдырық (көлденең өсті айнала) айналады, содан кейін екі жаққа кетеді.

20-дабыл. Бәрі дұрыс. Бәрі жақсы.

Созылған қол жағылған шаммен тік жазықта айналады.

21-дабыл. Әлде бір жері дұрыс емес. Қалыпты емес. Жағылған шам созылған қолмен қатал түрде тік көтеріледі және төмен түсіріледі.

ТАУҒА ҚАБЫЛДАНҒАН ХАЛЫҚАРАЛЫҚ АПАТ ДАБЫЛЫ

Тауға қабылданған халықаралық апат дабылы, біршама басқаша көрінеді: алты ысқырық, жарық сәулесінің шашылуы немесе қолды бір минут бұлғау, содан кейін минуттық тыныштық сосын дабыл қайталанады.

Егер сіз сапарлап жүрген кезде бөтен біреудің апат дабылын байқасаңыз – көмек көрсету үшін барлық шараны қолданыңыз. Ең алдымен дабыл берген жерді белгілеп алыңыз – компастың «пенелгтің» көмегімен түсіріңіз, көрсетілген бағыттағы бағдарды аңғарыңыз. Егер зардап шегуші баруы қиын жерде болса, оған бірнеше ең тәжірибелі жолаушы баруы тиіс. Құтқарушы команданы жеңіл-желпі - шатырсыз, жылы киімсіз тамақсыз жіберуге болмайды.

Кетіп бара жатқан құтқарушылар толық автономды болуы тиіс, тіпті төзуге болатын апаттың өзі бірнеше жүздеген метрде болады. Қалған (сақтандырушы топ) авариялық лагерді жабдықтауға жылдам кірісуі керек –шатырды жығу, баспана салу, алау жағу, су қайнату,

лагердің қасына дабыл-белгі орнату және құтқару тобы қозғалысы бағытына қарай, аралы лагерь ұйымдастыруы қажет.

Егер мүмкіндік болса, болып жатқан оқиға туралы құтқару қызметіне, билік органдарын жылдам арада хабарлау және одан ары солардың келісімімен әрекет етуі керек. Жұмыс кезінде штаттық құтқарушыларға олармен келіспей, өз беттерімен әрекет етуге тиым салынады. Бағытты жалғастыру құтқару операциясы аяқталғаннан кейін тек қана тиісті қызметтің рұқсатымен жүзеге асырылады.

Егер зардап шегушілер сол немесе басқа себептермен құтқарушы команданың көмегін күтпей, адамдарға өз бетімен баруға шешім қабылдаса, онда авария болған орынды, жоғарыда сипатталған тәсілдердің көмегімен белгілеу қажет, ал қозғалыс бағытын міндетті түрде ауада жақсы көрінетін халықаралық кодтық кестемен түсіндіру керек. Бір мезгілде жерде, көрнекті орында, тастан, мұз кесегінен, бөренеден алыстан көрінетін белгі тұрғызылады. Оның ұшына бірнеше бір жарым-екі метрлік таяқшалар бекітіледі, оған ашық түсті маталардың, фольганың қиындысы, консерві қалбырлары байланады. Обаның астына немесе қасына, жағымсыз ауа райынан қорғайтын сыйымдылық – бөтелке, үш қабатты полиэтилен дорбаға, резінке ауа шарына және тағы басқаларға – хат жазып қалдырады, онда авариядан зардап шегушінің толық мәліметі (тегі, аты, үйінің және жұмысының мекен-жайы) көрсетіледі, авария қысқаша баяндалады, топтағы бар мүліктер мен киім-кешектер (азық-түлік, су, дабыл құралдары, қару-жарақ, киім-кешек және т.б.) тізіліп айтылады, таңдалған қозғалыс бағыты негізделеді. Хаттың қалдырылған уақыты, айы-күні, жылы міндетті түрде көрсетіледі. Обаның негізінде тастан немесе жуан бұталардан бірнеше көрсеткіш тілі ұшы шамалаған қозғалыс бағытына қаратылып қойылады. Барлық артық киімдер обаның қасына қалдырылады. Жолға міндетті дабыл және бағыт құралдарын, қару-жарақ, полиэтиленді (оның көмегімен жауын-шашыннан, желден, суықтан тамаша қорғануға, ал шөл далада су алуға болады) алуға болады, бағыттың нақты климаттық және географиялық шарттарына орай алу керек, бірақ **«Жақсылыққа үміттен, ең нашар жағдайға дайындал!»** деген накыл сөзді естен шағырмау керек.

Қозғалыс барысында өз бағытыңды мүмкіндігінше жиі белгілеп отыру қажет – бұтақтарды сындыру, ағаштардың белгілеріне белгі

Эти четырехгранные деревянные или металлические вышки имеют высоту до 40 м, и прикрепленный к ним сигнал будет виден издалека. Кроме того, он даст пилотам идеальную привязку к местности. Хорошо различимы сверху большие оранжевые или пестрые полотнища, растянутые с помощью длинных веревок над озером или рекой параллельно поверхности воды.

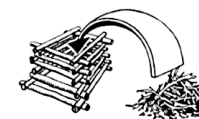
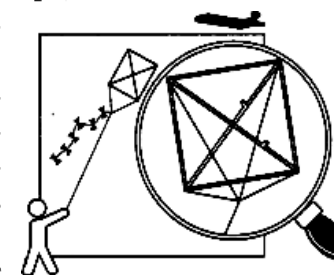
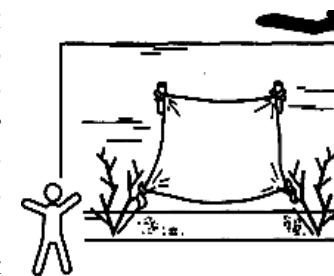
Одна сторона полотнища привязывается к кустам и деревьям, растущим на берегу, другая - к кольям, вбитым в дно водоема. Над неширокими водоемами ткань растягивается от одного берега до другого.

Сигнальный костер. Если у вас нет ни «флагов», ни фольги, ни пиротехники, ни фонарика, вы можете развести огонь, который ничем не хуже остальных средств. Костер, расположенный на открытой местности или высоком холме, виден издалека. В ночи ярко горящий костер виден с расстояния 20 км при наблюдении с неба, 8 км - при наблюдении с земли.

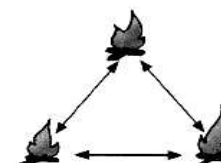
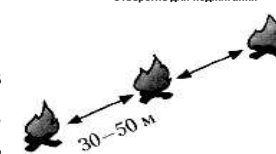
А еще лучше, если костров несколько, расстояние между ними в этом случае не должно превышать 20-30 м. Однако, чтобы затея сработала, необходимо вблизи костров поддерживать постоянный небольшой огонь, так вы сможете за короткое время заставить полыхать свою «сигнализацию».

Наземные кодовые сигналы на открытых участках можно выложить сигналы кодовой таблицы.

Самые банальные - **HELP** и **SOS**. Размеры одного сигнала должны быть не меньше 3 м.

Отверстие для поджигания

фольги можно с успехом использовать не только в сигнальных зеркалах. Например, в непосредственной близости от лагеря будет полезно развесить полоски фольги на ветках одиноко стоящего дерева. Блестя на солнце, они будут издали привлекать внимание. С той же целью можно раскладывать на склонах холмов листы фольги, предварительно несильно их смяв для образования множества отражающих плоскостей. Наконец, можно прикрепить фольгу к куску фанеры, доске или раздвоенной на конце ветке и полученную блестящую пластину свободно повесить на открытом месте на верхушке вбитого в землю высокого шеста. Пластина, постоянно вращаясь на ветру, будет давать хорошо заметные световые сигналы.

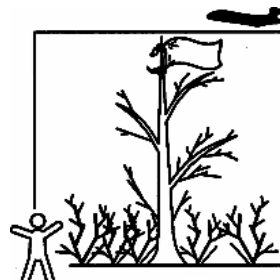
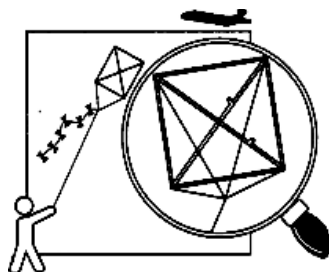
Подручные средства сигнализации

Отражатели. Для обозначения своего местоположения при отсутствии сигнального зеркала можно использовать косметическое зеркальце, фольгу, лезвие ножа. Чем сильнее отполирована пластина, тем дальше виден световой сигнал.

Разложите на холме куски измятой (это увеличит количество отражающих плоскостей) фольги. Или прикрепите фольгу на дерево или шесте на хорошо просматриваемом пространстве, она будет вращаться и подавать сигналы.

Воздушный змей. Воздушный змей тоже может сослужить вам хорошую службу. Сделайте из тонких дощечек раму, натяните на нее тонкую (желательно цветную) бумагу, привяжите к хвосту змея куски фольги и яркие ленточки.

Сигнальные флаги. Повесьте на высоких деревьях возле своего лагеря сигнальные «флаги» - яркие куски материи. Для того чтобы они были заметны сверху, растягивайте эти «флаги» по земле. Одну сторону материи привяжите к кустам, растущим вблизи водоема, а другую - к кольям, вбитым в дно водоема.

согласно, көрінетін жерлерге қажетті заттарды жинап қою және т.б.. Өтуі қиын жерлерге келгенде таңбалар бір белгіден кейін екінші белгіні тура табатындай етіп салынуы тиіс. Бағытты өзгертетін жерге келген 2-3 «үлкен» белгі – ағаштарға ірі таңба салу, оба жасау, ашық материалдардан жыртып, ағаштың бұтағына байлау қажет.

Таңбаның жанынан қозғалыс бағытын көрсететін тілше жасау керек. Ауа райын ескере отырып жақсы көрінетін орындарға тәулігіне бір рет өз бағытын көрсететін, құтқарушы үшін маңызды басқа да ақпараттар мен даталар жазылған хаттар қалдыру қажет. Есіңізде болсын, жиі қалдырылған таңбалар топты іздестіруге жеңілдік береді.

Осы мақсатпен қысқы мерзімде, өз ізінді ашық жерге, кеңістікке сал, есінде болсын, іздестіруші ұшақтар мен тікұшақтар алдыңғы кезекте үстіндегі іздер жынысты ормандарға қарағанда әлдеқайда жақсы көрінетін дөңестерді, жазық жерлерді, сүрлеулерді, тартылған өзендердің арналарын қарайды. Олардың міндеттерін жеңілдету үшін бағыттың ашық жерлерінде, мысалы, ашық алаңда бірінің соңынан бірі ере отырып, мүмкіндігінше көп із қалдыруға тырысу керек. Ізді мүмкіндігінше көп қалдырудың: кең сүрлеудің ортасында, қарлы мұз басқан су айдындарында ауадан бағдарлау үшін маңызы зор.

Дәл осы себептермен өзенді бойлай немесе асулар арқылы жүргенде су бөгеттерінің ашық құмды жағажай орындары таңдау керек, бұл жерде іздер мүмкіндігінше ұзақ сақталады және ауадан жақсы көрінетін болады.

Өмірлік қажетті ерекше жағдайларда құтқарушы командаға, сондай-ақ құтқару операцияларымен айналысатын ұшатын аппараттарға дабылды жақсы көрінетін жерден бере білу керек. Сізге дабыл беру жүйелерімен алдын ала жұмыс істеу қажет, сонда оларды жақсы пайдалана және қысқа уақыт аралығында дабыл беруді үйрене аласыз. Тірі қалу мүмкіндігіңіз артады!

МИНИСТЕРСТВО ПО ЧРЕЗВЫЧАЙНЫМ СИТУАЦИЯМ
РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН

Республиканский учебно-методический центр
гражданской защиты

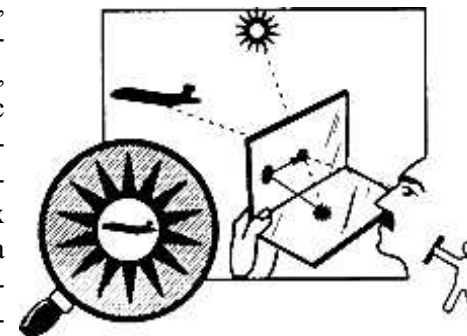
СПРАВОЧНИК СПАСАТЕЛЯ

по приему (передачи) информации и
сигналов управления

В чрезвычайных ситуациях

(Приложение №1 к учебному пособию «Спасатель»)

но петли можно сделать из свернутой в кольца тонкой металлической проволоки или «сшить» створки с помощью крепкой нити. Чтобы подать сигнал, раскройте створки до упора (примерно под углом 60- 70 градусов) и через отверстие, проделанное в центре зеркала, следите за целью. Видимое с обратной стороны зеркала солнечное пятно, упавшее, на матовую створку, совместите с отверстием. Следите за движущейся цепью, непрерывно совмещая пятно с отверстием. Простейшее сигнальное зеркало можно изгото-

вить из отполированной с двух сторон до зеркального блеска металлической пластины размером с книгу среднего формата. Понятно, что чем лучше отполирована рабочая поверхность зеркала, тем дальше виден световой сигнал. В центре пластины пробейте круглое, диаметром 5- 7 мм отверстие. Взяв зеркало, через отверстие наблюдайте за самолетом (судном). Не теряя объект слежения, поворачивайте зеркало к солнцу. Найдите световой блик (проходящий через отверстие солнечный луч) на лице или одежде. Зеркальное отражение блика на обратной поверхности зеркала совмещайте с отверстием. При совпадении отверстия с отраженным бликом световой сигнал направлен на самолет. Сигнальное зеркало в работе - достаточно сложный «инструмент» (по крайней мере, сложнее ракеты, где для 1 подачи сигнала достаточно дернуть за пусковой шнурок), поэтому научиться с ним обращаться: желательно заранее, а вникать в инструкцию в тот момент, когда над головой гудит самолет, поздно. Чтобы понять принцип работы зеркала, необходимо потренироваться в подаче сигнала, используя в качестве объекта слежения близко расположенный предмет, на котором будет хорошо различим сигнальный зайчик. Самодельное сигнальное зеркало можно изготовить из жести, металлической фольги, обертки от шоколада и конфет, нескольких обычных карманных зеркал, сколов слюды и т.п. Далеко виден блеск широкого лезвия ножа, дна консервной банки, полотна пилы и пр. Светоотражающие свойства металлической

- ❖ помните, что они могут выстрелить, обращайтесь с этими средствами, как с оружием;
- ❖ не ремонтируйте их в случае неисправности; если случилась осечка, не используйте вторично;
- ❖ всякое пиротехническое средство держите в вытянутой руке, развернув соплом от себя;
- ❖ находитесь подальше от других людей и от легковоспламеняющихся предметов, храните эти средства в ящиках, которые защищены от ударов и осадков, подавайте сигнал с максимально близкого расстояния и только тогда, когда есть уверенность, что его заметят;
- ❖ соблюдайте максимальные меры предосторожности.

Сигнальное зеркало

«Сигнальное зеркало». Инженеры подсчитали, что яркость светового сигнального зайчика при угле стояния солнца в 90 градусов составляет без малого семь миллионов свечей! Вспышка сигнального зеркала в безоблачный солнечный день обнаруживается с самолета, летящего на высоте 1-2 километра на расстоянии в 20-25 километров, а в некоторых случаях - до 40 километров. Кстати, сигнальным зеркалом можно давать аварийный сигнал не только днем, но и ночью в полнолуние. Опишем три типа зеркал. Сигнальное зеркало с целиком представляет из себя металлическую пластину, отполированную с одной стороны до зеркального блеска. В центре пластины находится круглое, чуть больше спичечной головки, отверстие. Через это отверстие и отверстие в удерживаемом с наружной стороны зеркала целике следите за движением интересующего вас объекта (самолетом, судном, человеком).

Одновременно поймите отраженный от поверхности зеркала «зайчик» на целике. На нем же - целике - найдите тень от крестообразной насечки, нанесенной на рабочей поверхности зеркала. Совместите центр насечки с отверстием на целике и продолжайте следить за объектом. Двойное сигнальное зеркало состоит из двух соединенных друг с другом с помощью небольших петель зеркальной и матовой створок. В аварийной ситуации матовую створку можно изготовить из куска фанеры, пластмассы и даже толстого картона. Соответствен-

В данном справочнике спасателя сконцентрированы материалы с различных источников по приёму (передачи) информации и сигналов управления в чрезвычайных ситуациях. Изучив систему подачи сигналов, можно передать информацию (сигнал) различными способами в кратчайший промежуток времени. Эти действия спасут жизнь многим людям во время чрезвычайных ситуаций.

Данный справочник предназначен не только для подготовки спасателей, но и для различных должностных лиц государственной системы гражданской защиты и широкого круга населения.

В составлении справочника приняли участие: Мельников Е.Н., Вафина Т.К., Бектурсын Д.А., Нусипжанова А.У.

СОДЕРЖАНИЕ

Виды и знаки сигналов:	
-табельные средства	47
- визуальные средства сигнализации	47
(пиротехнические, сигнальное зеркало)	
- подручные средства сигнализации	50
- воздушные сигналы «Земля-Воздух»	51
- жестовая кодовая система общения с пилотами	55
Подача сигналов «Азбука Морзе».....	59
Флажковая семафорная азбука	69
Сигналы для визуальной связи под водой	80
Международный сигнал бедствия, принятый в горах	85

ВИДЫ И ЗНАКИ СИГНАЛОВ

Подавать сигнал не так просто, как может показаться. Ваша сигнализация может остаться незамеченной. Кроме того, неумение правильно подавать сигналы с помощью некоторых видов табельных средств может стоить вам жизни.

Все средства подачи сигналов бедствия делятся на табельные и подручные (вид средств), а также• на звуковые, визуальные и радиосигналы (принцип передачи сигнала). Главная их цель - указать ваше точное месторасположение для последующей эвакуации и оказания неотложной помощи в виде сброса с самолета продовольствия, медикаментов, оружия и боеприпасов.

Табельные средства

Радиосигнал бедствия (SOS). Сигнал бедствия SOS (спасите наши души (...-...)) принят Международной конвенцией в Берлине 3 ноября 1906 г., для его беспрепятственного приема каждый час в течение 6 мин (с 15-й по 18-ю и с 45-й по 48-ю) на «частотах бедствия» - 500 и 2182 кГц – замолкают все радиостанции мира; в эфире наступает тишина, для того чтобы каждый, кто оказался в беде, мог беспрепятственно выйти в эфир и подать сигнал бедствия, указав квадрат своего местонахождения, либо дать возможность запеленговать себя. Для подачи данного радиосигнала необходимо иметь аварийный радиопередатчик и знать основы пользования данным прибором и азбуку Морзе.

Визуальные средства сигнализации

Пиротехнические средства сигнализации:

К ним относятся:

- ☞ сигнальные ракеты;
- ☞ сигнальные шашки;
- ☞ сигнальные мортирки.

Данные средства сигнализации требуют выполнения определенных правил пользования и хранения:

- ❖ держите их подальше от себя;